

Kooperatif Postası

KARINCA

Haziran 2020 Yıl: 86 Sayı: 1002 ISSN: 1300-1450

Kooperatif Postası

KARINCA

Haziran 2020 Yıl: 86 Sayı: 1002 ISSN: 1300-1450

Hiçbir meyve, olgunlaşmadan tat vermez

KARINCA

Yıl: 86 Sayı: 1002
Haziran 2020
ISSN: 1300-1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Arayışma
Deneyimlik ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına
Basın

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Prof. Dr. Hakan YAVUZ

Yazın İşleri Müdürü ve Baş Editör

Editorial Kurulu
Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Prof. Dr. Sertan SAĞLAM
Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Prof. Dr. Hacı ÖZÜDOĞRU
Prof. Dr. Hasan YAVUZ
Doç. Dr. Mehmet BAŞ

İsare ve Yazınma Adresi (Yönetim Yeri)
Head Office and Correspondence Address
Mehmetçik Mah. Turgut Reis Cad. No: 156
06070 Çankaya - ANKARA
Tel: 0312 472 25 59 - 472 29 11
Başın Sayısı: 0312 472 29 54
www.kooperkul.org.tr
kooperkul@gmail.com
adres@kooperkul.org.tr

Hesaplarımız
T.C. Ziraat Bankası Çevreleşme Şubesi
Hesap No: 7070378-0003
IBAN: TR48 0801 0019 2001 9700 7800 03
Abone Biletleri
Yıllık Abone Biletleri: 120 TL (KDV Dahil)
Fiyatı: 10 TL (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dollars)
24 a year, airmail included. Correspondence relating to
the review should be sent to:
"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın, Yayın, Arayışma
Deneyimlik ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına
Mehmetçik Mah. Turgut Reis Cad. No: 156
06070 Çankaya - ANKARA
30 Mayıs 1931'de kurulan kurumun yöneticisi
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
Basın, Yayın, Arayışma Deneyimlik ve Eğitim
Hizmetleri İşletmesi'dir.

"KARINCA" is the monthly journal of Turkish Cooperative
Association founded in 1931
Yazında soruların diğer yazılarına atılır.
Gönderilen yazı ve biletler sipariş edilmeyecektir.
Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Türü
Yayın Süresi: 11 Yıllık
Basım Tarihi
1 Temmuz 2020
Basım Yeri & Tasarım
Atınyayın Matbaacılık Basın Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Kasım Kavutcu Cad. 30/16 Kavutcu Mahallesi
atnyayinmatbaasi@gmail.com

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI	1
MUSTAFA YAVUZ TÜZEL KİŞİLERİN KOOPERATİFLERE ORTAK OLABİLME ESASLARI	3
SONER ALTAŞ KOOPERATİFLERDE YÖNETİM KURULU ÜYELERİ LE YÖNETİCİLERİNİN HUKUKİ SORUMLULUKLARI	10
YETER DEMİR USLU HASTANE BİLGİ YÖNETİM SİSTEMLERİ VE SAĞLIK PERSONELLERİNİN DEĞERLENDİRMELEKİ	23
MERVE ŞENER KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK	30
MERAL ŞENER YARATICI YAZMANIN SOSYAL HİZMETTE KULLANIMI	36
EMRULLAH GÜNEY TÜRKİYE BOZKIRLARI	43

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Hacı ÖZÜDOĞRU
Üye	: Doç. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Doç. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Doç. Dr. Emine ÖNER KAYA
Doç. Dr. Erol DEMİR

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU HAYSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştirilmiştir olarak teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakterleriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfa olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayımlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.

Başyazı

Değerli kooperatif dostları;

Karınca dergisinin Haziran 2020 tarihine rastlayan 1002. Sayısını sizlerle buluşturmaktan mutluluk duyuyoruz. Haziran ve Temmuz ayları ülkemiz ve dünya kooperatifçilik kültürü açısından önemli bir tarihtir. Zira **Atatürk**, 30 Haziran 1936'da, İçel'in Tekir köyünde **Atatürk**'ün sahibi olduğu Tekir çiftliği civarındaki çiftçileri tarım kredi kooperatifi kurmaları için cesaretlendirerek örgütlemiştir.

Merkezi Tekir Çiftliği olmak üzere bir tarım kredi kooperatif kurmak üzere 10 köyden 36 üretici, kurucu üye olarak Silifke Ziraat Bankasına imzalı bir dilekçe vermişlerdir. Soyadı Kanunu çıkıncaya kadar **Mustafa Kemal** adını kullanan **Atatürk**, özel bir yasayla kendisine Atatürk soyadı verildikten sonra ilk kez **Kemal Atatürk** ismini kullanarak ve kooperatifin 1 nolu kurucu üyesi olarak bu dilekçeyi imzalamıştır.

Diğer taraftan güzel bir rastlantı eseri, Uluslararası Kooperatifler Birliği (**ICA – International Co-operative Alliance**) Temmuz'un ilk Cumartesi gününü (**bu yıl 4 Temmuz**) her yıl Uluslararası Kooperatifçilik Günü olarak kutlamaktadır. Uluslararası Kooperatifler Günü kutlamalarının neredeyse yüz yıllık bir geçmişi var. 1923'ten 1995 yılına kadar, her yılın Temmuz ayının ilk Cumartesi günü, **ICA (Uluslararası Kooperatifler Birliği)** tarafından Uluslararası Kooperatifler Günü olarak kutlanmaktaydı. 1995 yılında **ICA**'nın girişimi sonucunda alınan Birleşmiş Milletler (**BM**) kararı ile kooperatifler günü **BM, BM** örgütleri ve üye ülkelerde resmi olarak kutlanmaya başladı. 1995 yılından bu yana kutlamalarda, her yıl farklı bir temaya odaklanılmakta ve bu tema etrafındaki etkinliklere yer verilmektedir. Uluslararası Kooperatifler Günü temaları, **ICA** ve **BM** tarafından **COPAC** aracılığıyla ortak belirlenmektedir. **ICA** ve **BM** tarafından 2020 yılı teması ise **"İklim Değişikliği ve Kooperatifler"** olarak belirlenmiştir.

BM ile **ICA**'nın Dünya Kooperatifçilik Günü'nü ortaklaşa kutlamaya başladığı 1995 yılından bugüne kadar belirlenen temalar şunlar olmuştur.

- 1995: ICA'nın yüzüncü yılı ve uluslararası kooperatifçiliğin gelecek 100 yılı
- 1996: Kooperatif işletme: İnsan odaklı sürdürülebilir kalkınma için güçlendirme
- 1997: Dünya gıda güvenliğine kooperatif katkısı
- 1998: Kooperatifler ve ekonominin küreselleşmesi
- 1999: Kamu politikası ve kooperatifçilik mevzuatı
- 2000: Kooperatifler ve istihdamın teşviki
- 2001: Üçüncü binyılda kooperatiflerin üstünlüğü
- 2002: Toplum ve kooperatifler: Topluma karşı sorumlu olma
- 2003: Kooperatifler kalkınmayı gerçekleştiriyor! Kooperatiflerin Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedeflerine katkısı
- 2004: Adil küreselleşme için kooperatifler: Herkese fırsat yaratmak

- 2005: Mikro finans BİZİM işimiz! Yoksulluktan çıkış için işbirliği
- 2006: Kooperatifler aracılığıyla barış inşası
- 2007: Kurumsal sosyal sorumluluk için kooperatif değerleri ve ilkeleri
- 2008: Kooperatif işletmeler aracılığıyla iklim krizi ile mücadelede
- 2009: Kooperatif işletmeler aracılığıyla ekonomik canlanmayı harekete geçirmek
- 2010: Kooperatif işletmeler kadınları güçlendirir.
- 2011: Gençlik; kooperatif girişiminin geleceği
- 2012: Kooperatif işletmeler daha iyi bir dünya kurar.
- 2013: Kooperatif işletmeler kriz dönemlerinde güçlü kalır.
- 2014: Kooperatif işletmeler herkes için sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirir.
- 2015: Kooperatifi seçin, eşitliği seçin
- 2016: Kooperatifler; sürdürülebilir gelecek için hareket eden güçtür.
- 2017: Kooperatifler hiç kimsenin dışlanmasına izin vermez.
- 2018: Sürdürülebilir üretim ve tüketim
- 2019: İnsan onuruna yakışır iş için kooperatifler
- 2020: İklim eylemi için kooperatifler

“Kooperatifler, ortakları tarafından onaylanan politikalar çerçevesinde içinde yaşadıkları toplumun sürdürülebilir kalkınması için çalışırlar” ilkesi kooperatif kimliğinin en belirleyici ilkelerinden birisidir. Bu ilkenin hayata geçirilmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması çerçevesinde dünya kooperatifçilik günü temaları belirlenirken **“daha iyi bir dünya” için “sürdürülebilirlik”** vurgusunun öne çıktığı görülmektedir. **KOVID-19** pandemisi ile yeniden tartışılmaya başlanan kaynakların doğru kullanımı ve adil dağılımı gibi konular, doğal kaynakların tükenme baskısı ile karşı karşıya olduğu gerçeğinden hareketle gerek BM ve gerekse **ICA** iklim değişikliği konusunu bu yılın ana teması olarak belirlemiş ve dünya toplumlarında bu konuda farkındalığın artırılmasına yönelik çağrılarını dile getirmişlerdir.

Çevresel güvenlik konusunda uluslararası alanda üzerinde büyük oranda ittifak edilen tehditlerin başında İklim değişikliği gelmektedir. Farklı görüşler olmakla birlikte iklim değişikliğinin en önemli sebebi olarak görülen küresel ısınma ise büyük oranda sera etkisinden kaynaklanmaktadır.

Yeryüzünde ve atmosferde tutulan ısı enerjisi, atmosfer ve okyanus dolaşımıyla yeryüzünde dağılır ve uzun dalgali yer radyasyonu olarak atmosfere geri verilir. Bunun bir bölümü, bulutlarca ve atmosferdeki sera etkisini düzenleyen, su buharı (**H O**), karbondioksit (**CO**), metan (**CH**), diazotmonoksit (**N O**), ozon (**O**), vb. sera gazlarınca soğurularak atmosferden tekrar geri alınır. Bu sayede yerküre yüzeyi ve alt atmosfer ısınır. Yerkürenin beklenenden daha fazla ısınmasını sağlayan ve ısı dengesini düzenleyen bu sürece doğal “sera etkisi” denilmektedir. Atmosferde var olan bu sera etkisi karbon temelli gazların oranlarının artması ile denge halinde çıkmakta ve yerkürede ortalama sıcaklığın artmasına neden olmaktadır. Küresel ısınmanın yarattığı iklim değişikliğinin başta kuraklık, çölleşme, buzulların erimesi gibi doğrudan sonuçlarının yanı sıra bu sonuçlara bağlı olarak ortaya çıkacak açlık, yoksulluk, su kaynaklarının azalması vb gibi insanları doğrudan etkileyecek dolaylı olumsuz sonuçları da doğuracağı bilinmektedir.

Daha nitelikli sayılarda buluşmak temennisini sizlerle paylaşırken, dergimizin daha yetkin hale gelmesi için siz değerli okuyucularımızın yorumlarını, eleştirilerini ve yazı desteklerini de beklediğimizi ifade etmek isterim.

TÜZEL KİŞİLERİN KOOPERATİFLERE ORTAK OLABİLME ESASLARI

Mustafa YAVUZ*

1. Giriş

Hukukumuzda “kişi” kavramı, haklara ve borçlara sahip olan varlıkları ifade etmektedir. Kişilik, gerçek kişiler yanında tüzel kişilere de tanınmıştır.

Tüzel kişiler, belli bir amacı gerçekleştirmek maksadıyla ve başlı başına bağımsız bir varlığa sahip olmak üzere örgütlenmiş ve hukuk düzenince kendilerine haklar ve borçlar edinebilme iktidarı tanınmış kişi ve mal topluluklarıdır.¹

Bu kişiler, kendi içerisinde özel hukuk tüzel kişileri (*ticaret şirketleri, dernekler, vakıflar, sendikalar, siyasi partiler gibi*) ve kamu tüzel kişileri (*Devlet, yerel yönetimler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları gibi*) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Özel hukuk tüzel kişileri, kâr elde etmek amacıyla kurulabileceği gibi sosyal, kültürel veya siyasal amaçla da kurulabilir.

Kamu tüzel kişiliği ise Anayasanın 123. maddesi gereğince kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur.

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun² 48. maddesine göre tüzel kişiler; cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler.

*Gümrük ve Ticaret Uzmanı

1) Jale Akipek, Turgut Akıntürk ve Derya Ateş Karaman, *Kişiler Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul 2012, s.509.

2) 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 08.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Bu kapsamda, tüzel kişilerin sahip olduğu haklardan birisi de, yine kendisi de bir tüzel kişi olan kooperatiflere ortak olabilmeleridir.

Zira 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun³ (**KoopK**) 5146 sayılı Kanunla⁴ değişik 9. maddesinde, kamu ve özel hukuk tüzel kişilerinin amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflerin kuruluşlarına yardımcı olabileceği, önderlik edebileceği ve ortak olabileceği hükme bağlanmıştır.

Görüldüğü üzere, kanun koyucu, gerçek kişiler yanında, kamu ve özel hukuk tüzel kişisi ayrımı yapmaksızın tüm tüzel kişilerin kooperatiflere ortak olabilmesine imkan sağlamıştır.

İşte bu çalışmada, tüzel kişilerin kooperatiflere ortak olabilme esasları tüm yönleriyle ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

2. Tüzel Kişilerin Kooperatif Ortaklığı

Tüzel kişilerin kooperatiflere ortak olabileceği KoopK'nın 1. ve 9. maddelerinde düzenlenmiştir. Hemen belirtelim ki, söz konusu maddeler, 21.04.2004 tarihli ve 5146 sayılı Kanunla yeniden tanzim edilmiş olup, anılan Kanun öncesi ve sonrasında tüzel kişilerin kooperatiflere ne şekilde ortak olabildiği aşağıda açıklanmıştır.

2.1. 5146 Sayılı Kanun Öncesindeki Durum

5146 sayılı Kanunla değiştirilmeden önce **KoopK** 9. maddesinde “*Özel idareler, belediyeler, köyler gibi kamu tüzel kişileri ile cemiyetler ve dernekler, kamu iktisadi teşebbüsleri ve kooperatifler, amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflerin kuruluşlarına yardımcı olur, önderlik eder ve ortak olabilirler.*” hükmü yer almaktaydı. Bu hükümlerle aynı doğrultuda olmak üzere, **KoopK**'nın 1. maddesinde de, kooperatiflerin gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulacağı ifade edilmiştir.

O halde, 2004 öncesinde de tüzel kişiler kooperatiflere ortak olabiliyordu. Ancak, hangi tüzel kişilerin kooperatiflere ortak olabileceği tahdidi olarak sayılmak suretiyle belirlenmişti. Buna göre, her tüzel kişi değil, kamu tüzel kişileri ile kooperatifler, dernekler ve KİT'ler kooperatiflere ortak olabiliyordu. Zira kanun koyucu bazı özel hukuk tüzel kişileri bakımından bir sınırlama getirmişti. Dolayısıyla, anılan hükümlerde ticaret şirketleri, vakıflar ve sendikalar sayılmadığından bu tüzel kişiler kooperatiflere ortak olamıyordu. Ayrıca, kamu tüzel kişiliğini haiz olan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kooperatiflere ortak olup olamayacağı noktasında da uygulamada tereddütler yaşanıyordu.

2.2. 5146 Sayılı Kanunla Yapılan Düzenleme

Bir önceki bölümde açıklandığı üzere, **KoopK**'nın 1. ve 9. maddelerine göre kooperatiflerin gerçek kişiler, kamu tüzel kişileri, özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulabileceği açıklandığından, getirilen bu kısıtlama nedeniyle kooperatiflere şirket, sendika, vakıf gibi tüzel kişiler ortak olamıyordu.

3) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

4) 5146 sayılı Kooperatifler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 07.05.2004 tarihli ve 25455 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Bu durum ise üretim ve pazarlama faaliyetlerini limited veya anonim şirketler kurmak suretiyle birleştirerek büyümeye çalışan küçük sanayicileri, özellikle küçük işletmelerin yoğun olarak faaliyet gösterdiği küçük sanayi siteleri ve toplu işyeri siteleri gibi kooperatiflere ait alanlarda bu şirketler aracılığıyla yatırım yapma eğilimleri önünde bir engel oluşturmakta ve gerek kooperatiflerin gerekse kooperatiflerce yapılan işyerlerinin büyümesini ve verimli çalışmasını engellemektedir.

Bu engellemeler nedeniyle zaman zaman şirketlerin kooperatiflere ortak yapılması için kanuna karşı hile yoluna gidilmesinden dolayı kooperatifler ile şirket ve şirket ile ortaklar arasında hukuki, mali ve idari sorunlar ortaya çıkmaktaydı.

Buradan hareketle, şirketlerin, vakıfların ve sendikaların kooperatiflere ortak olmasının önündeki kanundan kaynaklanan sınırlamaların kaldırılması amacıyla, 5146 sayılı Kanunla **KoopK**'nın 1. ve 9. maddeleri yeniden düzenlenmiştir.

Yapılan değişiklikle, kooperatiflere ortak olabilecek tüzel kişilerin tek tek sayılması usulü terk edilmiş ve 1. maddede **“tüzel kişilerin kooperatif kurabileceği”** belirtilmiş ve 2. maddede de **“Kamu ve özel hukuk tüzel kişileri amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflerin kuruluşlarına yardımcı olabilir, önderlik edebilir ve ortak olabilirler.”** hükmüne yer verilmiştir.

Böylelikle, tüm tüzel kişilerin amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflere ortak olabilmesine imkan sağlanmıştır.

Yeri gelmişken belirtelim ki, **KoopK**'nın 5146 sayılı Kanunla değiştirilen söz konusu 9. maddesinin iptali amacıyla Anayasa Mahkemesinde dava açılmış; Yüksek Mahkeme ise **“KoopK**'nın 23. maddesindeki ortakların hak ve yükümlülüklerinin eşit olduğu, 48. ve 53. maddelerindeki her ortağın yalnızca bir oy hakkına sahip bulunduğu, oy hakkı, iptal ve sorumluluk davası açma konusunda mutlak eşitliğin bulunduğu ve bu nedenle söz konusu hakların sermaye payının büyüklüğü ya da ortağın yaptığı katkının oranına bağlanamayacağına ilişkin hükümler de dikkate alındığında özel hukuk tüzel kişilerinin kooperatiflere katılmasının, kooperatiflerin özerklik ve bağımsızlıkları ile ortakların demokratik katılımını olumsuz etkilemediğini, dolayısıyla ortakların çıkarlarını zedelediği; kooperatiflerin amacının, bireyin geniş kapsamlı ve çok yönlü olarak ekonomik ve sosyal gelişmesini sağlamak olduğu ve **KoopK**'taki kooperatifçiliğin korunmasına ilişkin sınırlamalar da gözetildiğinde, özel ve kamu hukuku tüzel kişilerinin kooperatif ortağı olmalarına izin veren kuralın, üretimin artırılması ve tüketicinin korunmasına yönelik tedbirler niteliğinde olduğu gerekçesiyle iptal istemini reddetmiştir.⁵

Diğer taraftan, kanun koyucu, kamu ve özel hukuk tüzel kişilerinin, sadece kooperatiflere ortak olabilmesini değil, aynı zamanda kooperatiflerin kuruluşlarına yardımcı olabilmesine ve bunlara önderlik edebilmesine de olanak tanımıştır.

Ancak, kanun koyucu tüzel kişilerin kooperatiflere ortak olmasına amaç yönünden sınırlama getirmiştir.

Bu kapsamda tüzel kişiler, her kooperatife değil, amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflere ortak olabilir.

5) Anayasa Mahkemesinin 02.05.2008 tarihli ve E.2004/47, K.2008/96 sayılı kararı, 01.07.2008 tarihli ve 26923 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Dolayısıyla, kooperatif ile ortak olacak tüzel kişi arasında amaç birlikteliğinin bulunması gerekir.

Son olarak, **KoopK**'da düzenlenmemekle birlikte yabancı uyruklu tüzel kişiler de kooperatiflere ortak olabilir.

Ancak, bu hususta her kooperatif türü özelinde anasözleşmede bir sınırlama olup olmadığına bakılması gerekir.

3. Tüzel Kişilerin Kooperatiflere Ortak Olabilme Usulü

Tüzel kişilerin ortaklık sıfatını kazanabilme usulleri aşağıda irdelenmiştir.

3.1. Kooperatifin Kuruluşunda Ortak Olma

Bilindiği üzere, bir kooperatif en az 7 ortak tarafından imzalanacak anasözleşme ile kurulur. Anasözleşmenin ticaret sicili müdürlüğünde yetkilendirilmiş personel huzurunda imzalanması gerekir. Kooperatif anasözleşmesini düzenleyen ve imzalayan kurucular ve dolayısıyla tüzel kişiler, kooperatifin kuruluşunun gerçekleşmesiyle birlikte ortak sıfatını kazanır. Tüzel kişiler adına imza ise bunların yetkili temsilcileri tarafından atılır.

Bu arada tüzel kişilerin, anasözleşmeyi imzalaması dışında başka bir yazılı beyan ve taahhütte bulunması gerekli değildir. Tüzel kişinin ortaklığı, kooperatifin kuruluşunun tescil ve ilan edilmesiyle gerçekleşir.

Öte yandan, kurucular arasında özel hukuk tüzel kişisinin bulunması halinde tüzel kişiliği temsil edecek kişiyle ilgili görevlendirme kararının noter tasdikli suretinin, kamu tüzel kişisinin bulunması halinde ise temsilci bildirimine ilişkin resmi yazının ilgili makama verilmesi gerekir.

Ayrıca, ilgili makamların kuruluşta kooperatife ortak olacak tüzel kişilerin amaçları bakımından kooperatifle ilgilendiklerini gösteren bilgi veya belgeleri de ibraz etmelerini istediğini belirtelim.

3.2. Kurulu Bulunan Bir Kooperatife Sonradan Ortak Olma

Kooperatif kurulduktan sonra gerçek ve tüzel kişiler pay almak suretiyle kooperatife ortak olabilir.

Ancak ortaklık konusunda tüzel kişilerin yetkili organları karar almalıdır. Kural olarak tüm tüzel kişiler kooperatiflere ortak olabilmekle birlikte, anasözleşmede bu yönde bir kısıtlama olup olmadığına bakmak gerekir.

Örneğin, Ticaret Bakanlığınca hazırlanan çocuk bakım hizmetleri kooperatifi örnek anasözleşmesine ⁶ göre bu kooperatiflere ortak olacak tüzel kişilerin özel hukuk tüzel kişisi olması gerekmektedir.

6) <https://ticaret.gov.tr/data/5d41a0d313b87639ac9e013d/b15cbfa9e2ab02dd609ac6e5262f8400.pdf> (Erişim-07.06.2020).

Dolayısıyla, kamu tüzel kişileri, anasözleşme gereğince anılan kooperatiflere ortak olamazlar.

Bu çerçevede, gerekli şartları taşıyıp da ortak olmak isteyen tüzel kişiler, yazılı olarak kooperatife başvurur.

Başvuru yazısına anasözleşmede belirtilen ortaklık şartlarının taşındığını gösteren belgeler de eklenir.

Ayrıca, bu başvuruda anasözleşmenin tüm hükümlerinin ve getirilen yükümlülüklerinin kabul edildiği açıkça belirtilir.

Ortaklığa kabul yetkisi münhasıran kooperatif yönetim kuruluna aittir.⁷

Yönetim kurulu, başvuruda bulunan tüzel kişinin, anasözleşmede belirtilen ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadığını araştırmak zorundadır (**KoopK md. 8/2, Ek 2/2**).

Eğer başvuruda bulunan tüzel kişi, ortaklık şartlarını taşımakta ve kooperatife alınması uygun görülmekte ise yönetim kurulunca ortaklığa kabul edilirler.

Ortaklık için yapılan başvuru ister olumlu, ister olumsuz şekilde sonuçlansın netice, tüzel kişiye 15 gün içinde yazılı olarak bildirilir.⁸

3.3. Kooperatif Ortaklarından Birinin Ortaklık Payını Devralarak Ortak Olma

Kooperatif ortaklığı devredilebilir (**KoopK md. 14/2**) ve dolayısıyla ortaklık devir yoluyla kazanılabilir.

İlgili bakanlıklarca hazırlanan örnek anasözleşmelerde ortaklığın, yazılı olarak yönetim kuruluna bildirilmek suretiyle anasözleşmede gösterilen ortaklık şartlarını taşıyan kişilere devredilebileceği, yönetim kurulunun bu şekilde ortaklığı devralan kişiyi ortaklığa kabulden kaçınamayacağı öngörülmüştür.

Buna göre, ortaklık payını devretmek isteyen ortak ile devralmak isteyen tüzel kişi, karşılıklı irade beyanlarını açıklayan bir belge düzenleyerek yönetim kuruluna başvururlar.⁹

Yönetim kurulu, ortaklığı devralan tüzel kişinin ortaklık niteliklerini taşıması halinde tüzel kişiyi ortaklığa kabul eder.

3.4. Taşınmaz Mal veya İşletme Karşılığı Ortak Olma

Kooperatiflerde ortaklık sıfatının kazanılması, anasözleşme ile bir taşınmaz malın mülkiyetine bağlı hakların kullanılmasına veya bir teşebbüsün işletilmesine bağlanabilir.

7) Fatih Bilgili, Ertan Demirkapı, *Şirketler Hukuku*, Dora Yayınları, Bursa 2013, s.787.

8) Cafer Tayyar Çöklü, *Son Yasa Değişiklikleri Işığında Uygulamada Yapı Kooperatifleri*, Omaş Ofset, İstanbul 2001, s.33.

9) Mustafa Yavuz, *Kooperatiflerde Ortaklık Sıfatının Kazanılması ve İspatı*, Karınca Dergisi, Nisan 2016, Y.82, S.952, s.23.

Bu gibi hallerde taşınmaz malın mülkiyetinin veya işletmenin üçüncü kişilere devir veya temlik ile ortaklık sıfatının bir hak olarak yeni malike veya işletmeyi alana geçebileceği anasözleşmede hüküm altına alınabilir.

Taşınmaz mala ait bu şekilde iktisabın tüzel kişilere karşı geçerli olması için tapu siciline bu hususta şerh verilmesi şarttır (**KoopK md.15/2**).

4. Tüzel Kişi Ortakların Hakları Ve Yükümlülükleri

Tüzel kişi ortaklar, diğer ortaklar gibi tüm ortaklık haklarına sahiptir ve aynı yükümlülüklere tabidir. Bu çerçevede;

- Kooperatife giren tüzel kişinin en az bir ortaklık payı alması gerekir.
- Kooperatif anasözleşmesine uymak kaydıyla tüzel kişiler istekleri zaman ortaklıktan çıkabilir.
- Tüzel kişi, ortaklığı üçüncü bir kişiye devredebilir.
- Diğer ortaklar gibi tüzel kişi ortaklar da, anasözleşmede gösterilen sebeplere dayanarak ortaklıktan çıkarılabilir. Ancak, tüzel kişi, ortaklıktan çıkarılma kararına itiraz edebilir ve/veya dava açabilir.
- Tüzel kişi ortaklar, genel kurula katılma ve oy kullanma hakkına sahiptir. Lakin ortaklık payı adedi ne olursa olsun, genel kurulda yapılacak oylamada tüzel kişi ortaklar, diğer ortaklar gibi yalnızca bir oy hakkına sahiptir.
- Tüzel kişi ortaklar, genel kurul kararları aleyhine toplantıyı takip eden günden itibaren bir ay içinde iptal davası açabilir.
- Tüzel kişi ortaklar, yönetim kurulu üyeliğine seçilebilir; bu durumda gerçek kişi temsilcilerinin isimlerini kooperatife bildirir.
- Talep eden tüzel kişi ortaklara kooperatife ait bilanço ve gelir gider farkı hesaplarının birer sureti verilir.
- Tüzel kişiler, kooperatifin ticari defterleri ve haberleşme ile ilgili hususları, genel kurulun açık bir izni veya yönetim kurulunun kararı ile inceleyebilir.
- Tüzel kişiler, gerekli gördükleri hususlarda denetçilerin dikkatini çekmeye ve açıklama yapılmasını istemeye yetkilidir.
- Anasözleşmede gelir gider farkının ortaklar arasında bölüşülmesi öngörülmüş ise tüzel kişiler muameleleri oranında pay alabilir.
- Tasfiyeye giren kooperatifin bütün borçları ödendikten ve ortak pay bedelleri geri verildikten sonra kalan mallardan anasözleşmede öngörülmesi halinde tüzel kişiler, diğer ortaklar gibi tasfiye payı alma hakkını haizdir.
- Tüzel kişiler, ortaklık payı ile genel kurul tarafından kararlaştırılmış aidatları ve ek ödemeleri ödemekle yükümlüdür.
- Tüzel kişiler ve bunların temsilcileri, her ortak ne suretle olursa olsun öğrenmiş olduğu

kooperatife ait iş sırlarını, sonradan ortaklık hakkını kaybetmiş olsa dahi daima gizli tutmak zorundadır.

5. Sonuç

Kooperatifler, tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla, değişir ortaklı ve değişir sermayeli olarak kurulan ortaklıklardır.

Diğer ticaret şirketleri gibi kooperatiflere, gerçek kişiler yanında tüzel kişiler de ortak olabilir. 2004 yılında 5146 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, tüm tüzel kişilerin amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflere ortak olabilmesine imkan sağlanmıştır.

Dolayısıyla, kamu ve özel hukuk tüzel kişisi ayrımı yapılmaksızın tüm tüzel kişiler kooperatiflere ortak olabilir.

Tüzel kişiler kooperatif ortaklığını; kooperatif kuruluşunda ortak olma, kurulu bulunan bir kooperatife sonradan ortak olma, kooperatif ortaklarından birinin ortaklık payını devralarak ortak olma ve taşınmaz mal veya işletme karşılığı ortak olma şeklinde kazanabilir.

Son olarak belirtelim ki, tüzel kişi kooperatif ortakları, gerçek kişi ortakların sahip olduğu tüm hakları haiz olduğu gibi aynı yükümlülüklerle de tabidir.

Kaynakça

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı R.G.).

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (08.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı R.G.).

5146 sayılı Kooperatifler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (07.05.2004 tarihli ve 25455 sayılı R.G.).

Akipek, Jale, Akıntürk, Turgut ve Ateş Karaman, Derya, Kişiler Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul 2012.

Anayasa Mahkemesinin 02.05.2008 tarihli ve E.2004/47, K.2008/96 sayılı kararı (01.07.2008 tarihli ve 26923 sayılı R.G.).

Bilgili, Fatih, Demirkapı, Ertan, Şirketler Hukuku, Dora Yayınları, Bursa 2013.

Çöklü, Cafer Tayyar, Son Yasa Değişiklikleri Işığında Uygulamada Yapı Kooperatifleri, Omaş Ofset, İstanbul 2001.

Yavuz, Mustafa, Kooperatiflerde Ortaklık Sıfatının Kazanılması ve İspatı, Karınca Dergisi, Nisan 2016, Y.82, S.952.

<https://ticaret.gov.tr>

KOOPERATİFLERDE YÖNETİM KURULU ÜYELERİ İLE YÖNETİCİLERİNİN HUKUKÎ SORUMLULUKLARI

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4600-0466>¹

Soner ALTAŞ*

Özet

Kooperatifin idaresi ve temsili yönetim kurulunun hem görevi hem de yetkisidir. Yönetim Kurulu, kanun ve anasözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden icra organıdır.

Yönetim Kurulu, kooperatif işlerinin yönetim için gereken titizliği gösterir ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi yolunda bütün gayretini sarf eder.

Yönetim Kurulu üyeleri ve kooperatif memurları, kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumludurlar. Bu çalışmada, kooperatifin yönetim kurulu üyeleri ile yöneticilerinin genel hukukî sorumluluk halleri ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler : yönetim kurulu, hukukî sorumluluk, sorumluluk davası, doğrudan zarar, dolaylı zarar.

1. Giriş

Kooperatifler, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK²)'nun 124'üncü maddesinde ticaret şirketleri arasında sayılmış olmalarına karşılık, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu³ (KK⁴) hükümlerine tabi olarak kurulur ve faaliyet gösterirler⁵.

*Dr., Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Başmüfettişi

- 1) Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarına ait olup, çalıştığı Kurumunu bağlamaz.
- 2) Çalışmamızda, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu için "TTK" kısaltması kullanılmıştır.
- 3) 10/5/1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.
- 4) Çalışmamızda, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu için "KK" kısaltması kullanılmıştır.
- 5) Altaş, Soner, *Son Değişiklikler Işığında Kooperatiflerin Uyacıkları Defter Tutma Yükümü ve Muhasebe Usülleri*, Karınca Dergisi, S.978, 2018, s.9

Bununla birlikte, **KK**'nın 98'inci maddesinde **“Bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki Anonim Şirketlere ait hükümler uygulanır.”** hükmüne yer verilerek, **TTK**'nın anonim şirketlere dair hükümlerinin kooperatiflere de uygulanması kuralı benimsenmiştir. Bu yönüyle, **KK** ile **TTK** arasında çok yakın bir bağ bulunmaktadır.

Kooperatiflerin üst kuruluşları, **KK**'nın 70'inci maddesinde, kooperatif birlikleri, kooperatifler merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği olarak sayılmıştır.

Yasanın 72, 76 ve 77'nci maddelerine göre; kooperatif birlikleri, kooperatifler merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği **“kooperatif şeklinde”** kurulur⁶.

Kooperatiflerde yasal olarak bulunması gereken organlardan birisi yönetim kuruludur. Yönetim Kurulu, kanun ve anasözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden icra organıdır.

Yönetim Kurulu en az üç üyeden kurulur. Bunların ve yedeklerinin kooperatif ortağı olmaları şarttır.

Yönetim Kurulu üyeliğine seçilen tüzel kişiler, temsilcilerinin isimlerini kooperatife bildirir. Yönetim Kurulu üyeleri en çok 4 yıl için seçilebilirler. Anasözleşmede aksine hüküm yoksa tekrar seçilmeleri caizdir.

Kooperatifin idaresi ve temsili yönetim kurulunun hem görevi hem de yetkisidir. Bu yönüyle, yönetim kurulu, kooperatif işlerinin yönetim için gereken titizliği gösterir ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi yolunda bütün gayretini sarf eder.

Kendilerine yüklenen görevlerin ifasında ve yetkilerin kullanımında ihmal yahut kusurlu davranış ise yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu doğurur.

KK'nın 62'nci maddesinin üçüncü fıkrasında **“Yönetim Kurulu üyeleri ve kooperatif memurları, kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumludurlar.”** hükmüne yer verilerek, kooperatif yönetim kurulu üyelerinin hukukî sorumluluklarına işaret edilmiştir.

Bununla birlikte, **KK**'da hukukî sorumluluğa dair detaylı bir düzenlemeye gidilmemiştir.

Bu nedenle, kooperatif yönetim kurulu üyelerinin hukukî sorumlulukları hakkında **TTK**'nın anonim şirketlere ilişkin hükümleri uygulanır.

İşte bu çalışmada, Türk Ticaret Kanunu'nda anonim şirket için öngörülen, dolayısıyla kooperatifin yönetim kurulu üyeleri ile yöneticilerini de kapsamına alan genel hukukî sorumluluk halleri, ilgili yargı kararları ışığında, ele alınacaktır.

2. Kooperatif Yönetim Kurulu Üyelerinin Ve Yöneticilerinin Özen Borcu

Sorumluluk hükümlerine geçmeden önce, yönetim kurulu üyeleri ile yöneticilerin özel borcuna ve işadamı kararı kuralına kısaca değinmek faydalı olacaktır. **KK**'nın 62'nci

6) Altaş, Soner, Kooperatifler ve Üst Kuruluşları Tarafından Zayi Belgesi Alınması, Karınca Dergisi, S.984, 2018, s.17

maddesinin birinci fıkrasında **“Yönetim Kurulu, kooperatif işlerinin yönetim için gereken titizliği gösterir ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi yolunda bütün gayretini sarf eder.”** hükmüne yer verilerek, yönetim kurulu üyelerinin özen borcuna uygun hareket etmeleri öngörülmüştür.

Diğer yandan, TTK'nın 369'uncu maddesinin birinci fıkrasında **“yönetim kurulu üyeleri ve yönetimle görevli üçüncü kişiler, görevlerini tedbirli bir yöneticinin özeniyle yerine getirmek ve şirketin menfaatlerini dürüstlük kurallarına uyarak gözetmek yükümlülüğü altındadırlar.”** hükmüne yer verilerek, özen borcu sadece yönetim kurulu üyelerini değil, aynı zamanda yöneticileri de kapsayacak şekilde kaleme alınmış, böylece yönetim hakkının 367'nci maddeye göre devri halinde de özen borcunun nasıl yerine getirileceği düzenlenmiştir.

TTK'da yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin en önemli değişikliklerden biri de, mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu (ETK)'nin 320'nci maddesindeki **“basiretli iş adamı”** kavramının terk edilmesi, bunun yerine, **“tedbirli yönetici”** ölçütünün getirilmiş olmasıdır.

TTK'da yönetim kurulu üyelerinin göstermesi gereken özen, tedbirli yönetici ölçütü ile tanımlanmış aynı zamanda şirketin menfaatlerinin gözetilmesine de vurgu yapılmıştır⁷.

TTK'da ETK'nin 320'nci maddesinde öngörülmüş bulunan **“basiret”** ölçüsüne yer verilmemiş, hatta basiretli işadamı ölçüsünden uzak durulmuştur.

Çünkü, Yargıtay kararları basiretli işadamı ölçüsünü sert, hatta aşırı denilebilecek beklentilerle tanımlamıştır.

Aynı ölçüyü yönetim kurulu üyelerine uygulamak adaletsiz sonuçlar doğurabilirdi. Tedbirli yönetici ölçüsü, basiretli işadamı kavramından farklıdır.

ABD hukukundan gelen bir kavram olan **“business judgement rule”**, gerekçede kullanılan karşılıkla **“işadamı kararı kuralı”**dır.

İşadamı kararı kuralı, kooperatifin yönetiminin görev ve yetkilerinin çerçevesi içinde kalınması ve bir yükümlülüğün kusurla ihlali niyetini taşıyamaması koşuluyla makul sebeplere dayanılarak iyi niyetle alınan kararların sorumluluğa yol açmayacağı anlamına gelir.

Böyle kararları mahkeme, işletme ekonomisi ilkeleri ile yerindelik açısından inceleyip yargılayamaz; yerinde olmadıkları gerekçesi ile de sorumluluk kararı veremez⁸.

Genel kabul gören kural uyarınca, duruma uygun araştırmalar yapıp, ilgililerden bilgiler alınıp yönetim kurulunda karar verilmişse, gelişmeler tamamen aksi yönde olup kooperatif zarar etmiş olsa bile özensizlikten söz edilemez⁹.

Gereken özeni göstermiş olduğunu ispatlayan yönetim kurulu üyesi sorumluluktan kurtulur.

6) Altaş, Soner; Kooperatifler ve Üst Kuruluşları Tarafından Zayi Belgesi Alınması, Karınca Dergisi, S.984, 2018, s.17

7) Kırkan, Merve; Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul, 2013, s.55.

8) Tekinalp, Ünal, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku (3. bs.), Vedat Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.385.

9) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu.

Bilgisizlik ve yetersizlik yöneticileri kanun ve anasözleşmenin kendilerine yüklediği görevlerden muaf kılmaz ve dolayısıyla da sorumluluktan kurtarmaz.

Eğer yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmadığını düşünüyorsa bu görevi kabul etmemesi gerekir. Bu aynı zamanda bir yükümlülüktür.

Kabul etmesi halinde özen yükümlülüğüne aykırı davranmış olur ve bundan dolayı doğacak zararlardan sorumlu olur¹⁰.

3. Kooperatifin Yönetim Kurulu Üyelerinin Ve Yöneticilerinin Hukukî Sorumluluğu

3.1. Hukukî Sorumluluğu Doğuran Haller

Anonim şirketlere, dolayısıyla kooperatiflere de uygulanacak olan hukukî sorumluluk hükümlerine **TTK**'nın 549 ilâ 554'üncü maddelerinde yer verilmiştir.

TTK'nın m.553/f.1 hükmüne göre, kooperatifin kurucuları, yönetim kurulu üyeleri, yöneticileri ve tasfiye memurları, kanundan ve anasözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlâl ettikleri takdirde, hem kooperatife hem ortaklara hem de kooperatifin alacaklılarına karşı verdikleri zarardan sorumlu olurlar.

Hükümde kurucuların sorumluluğu ile organ sorumluluğu düzenlenmiştir. Organ sorumluluğu ile ilgili olarak yönetim kurulu üyeleri, yöneticiler ve tasfiye memurları hükümde ad belirtilerek sayılmışlardır.

Ancak, bu sorumluluğa tabi olanlar sadece adları zikredilenler değildir. Hükümün kapsamına başkaları, özellikle fiili organlar girerler.

Bunun gibi ticari mümessil ile genel ve özel ticari vekiller de organ kavramının kapsamındadır. Hüküm, bir organ olmasına rağmen, genel kurulu kapsamaz¹¹.

TTK'nın 553'üncü maddesinin birinci fıkrasında geçen "**yönetici**" terimi, kooperatif adına karar alıp onu icra eden veya imza yetkisi bulunan, bu suretle kooperatif adına kooperatifin işletme konusunun gerçekleştirilmesi için kendilerine bırakılan görevler çerçevesinde gerekli olan işlemleri yapan –*özellikle kooperatif üst kuruluşlarında bulunan*- genel müdür, genel müdür yardımcıları, müdürler, CEO, genel koordinatör gibi sıfatları taşıyan kişileri ve benzeri yetkilileri ifade eder¹².

TTK'nın 553'üncü maddesinin birinci fıkrasında geçen "**yükümlülük**" ise, yönetim kurulunun bir görevi ve/veya yetkisi bağlamında, yönetim kurulunun kanunda ve anasözleşmede öngörülen hususlardaki yapma ve yapmama zorunluluklarını ifade eder¹³.

TTK m.553/f.1'deki sorumluluk hükmü, **ETK**'nin 309'uncu maddesinin aksine, hem doğrudan hem de dolayısıyla zarara uygulanır.

10) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu.

11) Tekinalp, 2013, s.376-377.

12) Tekinalp, 2013, s.377.

13) Tekinalp, 2013, s.378.

Sorumluluğun konusu, yukarıda anılan kişilerin kanundan ve anasözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal edip, kooperatifin zarar görmesine sebebiyet vermeleridir¹⁴.

Kanun, bu konudaki dava hakkını kooperatife, ortağa ve kooperatifin alacaklısına tanımıştır¹⁵.

3.2. Doğrudan ve Dolaylı Zarar Kavramları

TTK'nın m.553/f.1 hükmündeki "**verdikleri zarardan**" ibaresi, doğrudan zararı ifade etmektedir. Doğrudan zarar, yönetim kurulunun, yönetim kurulu üyesinin veya yöneticinin kanundan ve/veya anasözleşmeden doğan bir yükümlülüğünü ihlal ederek, kooperatifin veya ortağın ya da bir alacaklının doğrudan malvarlığında bir değer eksilmesine yol açan yahut malvarlığında oluşması beklenen değer artışının meydana gelmemesi şeklindeki zarardır.

Doğrudan zararda hukuka aykırılık, doğrudan kooperatifin, ortağın veya alacaklının malvarlığına yönelmiş, zarar doğrudan o malvarlığında vücut bulmuştur.

Ortağın veya alacaklının doğrudan zararının, kooperatif ile ilgisi yoktur; ortağın ve alacaklının doğrudan zararı kooperatifin zararından tamamen bağımsızdır¹⁶.

Zarar gören bakımından "dolayısıyla zarar" ise istisnaidir, bu zarar kanunda açık bir hüküm varsa talep olunabilir.

Bununla birlikte, **TTK** m.553/f.1'deki "**Şirketin uğradığı zararın tazminini, şirket ve her pay sahibi isteyebilir. Pay sahipleri tazminatın ancak şirkete ödenmesini isteyebilirler.**" cümlesi, kooperatifin zararının doğrudan zarar iken, bu zararın kooperatif ortakları bakımından dolayısıyla zarar niteliğini taşıdığını açıklığa kavuşturmuştur¹⁷.

3.3. Hukukî Sorumlulukta Davacı

Yönetim kurulu üyelerinin yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeniyle zarar gören kooperatifin ortakları veya alacaklılarının sorumlu kişilere karşı dava açma imkânı vardır.

Bu dava "**sorumluluk davası**", "**tazminat davası**", "**tazmin davası**" gibi isimlerle adlandırılır¹⁸.

TTK,da zararın yönetim kurulu üyeleri ya da yöneticilerden talep edilmesi, yani aktif dava ehliyetinin kooperatifte olması öngörülmüş, kooperatifin ihmâli veya sorumluların davayı açamamaları olasılığı düşünülerek, zararın tazmini davasını açmak hakkı kooperatifin ortaklarına da verilmiştir.

TTK, **ETK**'nin aksine, kooperatifin alacaklısına bu hakkı tanımamıştır. Alacaklı, sadece

14) Tekinalp, 2013, s.376.

15) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu.

16) Tekinalp, 2013, s.389-390.

17) Tekinalp, 2013, s.389.

18) Kırkan, 2013, s.104.

kooperatifin iflâsı halinde, tazminatın kooperatife ödenmesini talep hakkını haiz olur.

Böylece, ortak dava açabilme yetkisi yönünden kooperatif ile aynı düzeyde kabul edilerek alacaklıdan ayrılmıştır.

Zira, **TTK** kooperatifin borçlarını ödediği sürece alacaklının zarara uğramadığı varsayımını kabul etmiştir¹⁹.

Bu bağlamda, **TTK**,nın 555'inci maddesinin birinci fıkrasında "**Şirketin uğradığı zararın tazminini, şirket ve her bir pay sahibi isteyebilir.**" denilmiştir. Ancak, ortaklar tazminatın sadece kooperatife ödenmesini isteyebilirler, kendilerine ödenmesini isteyemezler.

Anılan hükümde doğrudan ve dolaylı zarar ayrımı yapılmamıştır. Kooperatif doğrudan zararının varlığında tazminat davasını ikame edebilir. Ortak ise hem doğrudan hem de dolayısıyla zararının varlığında bunun tazminini isteyebilir.

Diğer yandan, ortağın açtığı davayı hukukî ve maddî sebepler haklı gösterdiği takdirde, mahkeme, dava giderleriyle avukatlık ücretinin, bu giderleri davalıya yükletilemediği hâllerde, davacı ortak ile kooperatif arasında, hakkaniyete göre paylaşır.

Ortak, uğradığı zarar karşısında hareketsiz kalan kooperatifin yerine davayı açacağı için, dava giderlerini düşünüp davadan vazgeçmesini önleme düşüncesiyle bu hüküm öngörülmüştür²⁰.

Yasa koyucu sorumluluk davasını kooperatifin yasal temsilcisine, diğer bir anlatımla yönetim organına bırakmıştır. Zarara uğrayan kooperatifin iflâsı hâlinde ise, tazminatın kooperatife ödenmesini isteme hakkı, öncelikle iflâs idaresine aittir.

Zira, kooperatifin iflâsı halinde de doğrudan zarara uğrayan kişi olarak tazminat davasının esas davacısının kooperatif olduğu gerçeği değişmez. Bu anlayışın doğal sonucu olarak, iflâs eden bir kooperatifte tazminat davasının davacısı iflâs idaresi olabilir²¹.

Buna karşılık, **TTK**, kooperatifin alacaklılarına da, zarara uğrayan kooperatifin iflâsı hâlinde, tazminatın kooperatife ödenmesini isteme hakkı tanımıştır. Ancak, Kanunda, bu hakkın önce iflâs idaresinde olduğu açıkça belirtilmiştir.

İflâs İdaresi'nin kooperatifin zararının tazmini için dava açmaması durumunda ise, her bir ortak veya alacaklı mezkûr davayı ikame edebilir.

Bu durumda, elde edilecek hasıla, İcra ve İflâs Kanunu hükümlerine göre, önce dava açan alacaklıların alacaklarının ödenmesine tahsis olunur; bakiye, ortaklık payları oranında davacı ortaklara ödenir; artan ise iflâs masasına verilir.

Yani, **TTK**, davadan elde edilen hasılanın öncelikle davayı açanlara tahsis edilmesini öngörmektedir²². Buna karşılık, **TTK**, kooperatifin istemlerinin devrine ilişkin İcra ve İflâs Kanunu'nun 245²³ 'inci maddesi hükmünü saklı tutmuştur.

19) *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu.*

20) *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu.*

21) *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu.*

22) *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu.*

23) *2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'nun 245. maddesine göre, alacaklıların masa tarafından neticelendirilmesine lüzum görmedikleri bir iddianın takibi hakkı isteyen alacaklıya devrolunur. Hasıl olan neticeden masraflar çıkarıldıktan sonra devralanın alacağı verilir ve artanı masaya yatırılır.*

Görüldüğü üzere, davacı sıfatının belirlenmesinde doğrudan ve dolayısıyla zarar ayrımı büyük önem taşır. Doğrudan zararlar; kooperatifin zarar görmesinden dolayı değil, ortaklar ve alacaklıların, kooperatiften bağımsız olarak gördükleri zararlardır ²⁴.

TTK sistemine göre doğrudan zarar davasının davacıları; kooperatif, ortaklar ve alacaklılardır. Bu davada her bir davacı kendi doğrudan zararının tazminini ister; tazminat, doğrudan zarar görmüş olan davacıya ödenir.

Kooperatif adına davayı –kural olarak” yönetim kurulu açar²⁵ . Ancak yönetim kurulu üyelerine karşı sorumluluk davası açmaya yetkili organ genel kuruldur.

Genel kurul kararı olmadan açılmış bir sorumluluk davası varsa mahkeme davacıya süre vererek bu eksikliği tamamlattırır.

Tekinalp'e göre, davalı, görev başındaki yönetim kurulu ise, davayı açmak üzere bir kayyımın tayin edilmesi icap eder ²⁶ .

Dolayısıyla zarar ise; bir kişiye yöneltilen bir fiil dolayısıyla, o kişinin malvarlığında meydana gelen zararın başka kişi veya kişilerin malvarlığına yansması sonucunda oluşan zararlardır. Bu nedenle açılacak dava sonunda hükmolunacak tazminat kooperatife verilir. Doğrudan zarara uğrayanın malvarlığındaki zarar ortadan kalktığında dolayısıyla zarara uğrayanın da ortadan kalkar. Dolayısıyla zarar gören sıfatıyla dava açan ortakların ve alacaklıların bu sıfatları, gerek zararın doğumu ve gerekse dava açıldığı sırada bulunmalıdır. Ortak veya alacaklı sıfatı dava süresince de devam etmelidir. Davanın devamı sırasında ortak veya alacaklı sıfatı kaybedilirse dava düşer ²⁷.

3.4. Hukukî Sorumlulukta Davalı

Genel hukuki sorumluluk davasında, davalılar, kooperatifin kurucuları, yönetim kurulu üyeleri, yöneticiler ve tasfiye memurlarıdır ²⁸ .

3.5. Hukukî Sorumluluk Davasının Şartları

Yönetim kurulu üyelerinin ve yöneticilerin sorumluluğunda, diğer sorumluluk hallerindeki gibi zarar görenin zararının tazmin edilmesi amaçlanır. Tazminatın söz konusu olabilmesi için de zarar, hukuka aykırılık, kusur ve illiyet bağı şartları aranır. Bu şartlar aşağıda belirtilmiştir.

a) Zarar: Sorumluluk davasının ilk şartı, ortada bir zararın olmasıdır²⁹. Zarar, kooperatifin malvarlığında rızası dışında meydana gelen azalmadır.

24) Kırkan, 2013, s.105.

25) Tekinalp, 2013, s.392.

26) Tekinalp, 2013, s.392.

27) Kırkan, 2013, s.106.

28) Tekinalp, 2013, s.393.

29) Kırkan, 2013, s.107.

Haksız fiil sonucunda, kooperatifin malvarlığındaki aktifler azalabileceği gibi (**malın zarar görmesi vs.**), pasifler de artabilir. Buna fiilî zarar denir.

Fiili zarardan başka, malvarlığında artış meydana gelme imkânının kaybedilmesi de zarar teşkil eder. Bu da kâr (**kazanç**) yoksunluğu olarak adlandırılır³⁰.

b) Hukuka Aykırılık: Yönetim kurulu üyelerinin hukukî sorumluluğuna gidilebilmesi için, ortada bir fiil bulunmalı ve bu fiil hukuka aykırı olmalıdır. Fiil, yönetim kurulu üyelerinin veya yöneticilerin, yapma (**olumlu davranış**) veya yapmama (**olumsuz davranış**) şeklinde gerçekleşen iradi davranışlarıdır.

Davranışın iradi olması, üyenin fiili iradesinin yönetimi ve denetimi altında yapmasını ifade eder. Buna göre üyenin fiili, yapma tarzında olabileceği gibi, yapmama (**hareketsiz kalma, bir şeyi yapmama**) şeklinde de olabilir.

Hareketsiz kalmanın sorumluluğa yol açan bir fiil oluşturabilmesi için, üyenin o davranışta bulunması gerekirken hareketsiz kalmış olması aranır (**ihmal suretiyle icra**) .

Doğal olarak, sorumluluk için bu fiilin hukuka aykırı olması da gerekir. Hukuka aykırılık, bir kimsenin hukuk düzeni ile bağdaşmayan, yazılı olan veya olmayan hukuk kurallarına aykırı her türlü zarar verici davranıştır³¹ .

Hukuka aykırılık, **TTK'nın 553'üncü maddesinde "kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülükleri ihlal"** olarak yer almaktadır.

c) Kusur: Yönetim kurulu üyesinin fiilinde ayrıca kusurlu olması gerekir. **TTK'nın 553'üncü maddesinde, ETK'nın 336'ncı maddesinden farklı olarak kast ve ihmal kavramları yerine "kusur" sözcüğü kullanılmıştır**³³ .

Kusur kavramının tanımı kanunda yer almamaktadır. Ancak genel olarak şu şekilde açıklanabilir; bir davranış tarzının hukuk düzeni tarafından kınanmasıdır³⁴. Kusur, kast ve ihmal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Ancak bu ayrımın hukukî sorumluluğun doğumu bakımından kural olarak büyük bir önemi yoktur. Zira, yönetim kurulu üyesi ya da yönetici, ister kasten, ister ihmalî olarak kooperatife zarar versin, bu zararı tazminle yükümlü olur.

Bununla beraber, üyenin kusurunun derecesi, tamamen önemsiz de değildir. Zira bazı hâllerde, sorumluluk için fiilin kasten işlenmesi öngörülmüş olabilir (TBK³⁵ , m.49/II). Ayrıca failin kusurunun derecesi, tazminat miktarının belirlenmesinde de dikkate alınır (**TBK, m.51/I, m.52/II**).

Kast, kusurun en ağır derecesidir; failin hukuka aykırı sonucu bilerek ve isteyerek gerçekleştirmesini ifade eder. Kastta fail, hem davranışını hem de bunun sonuçlarını istemekte, kabul etmekte veya göze almaktadır. Kast, doğrudan ve dolaylı olmak üzere

30) Öğüz, Tufan, Ergüne, Mehmet Serkan, Erişgin, Nuri, *Borçlar Hukuku, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2013, s.58.*

31) Öğüz ve diğerleri, 2013, s.60.

32) Kırkan, 2013, s.110.

33) Kırkan, 2013, s.113.

34) Kırkan, 2013, s.111.

35) Çalışmamızda, 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu için "TBK" kısaltması kullanılmıştır.

ikiye ayrılmaktadır.

Doğrudan kastta, fail meydana gelen sonucu istemekte, arzu etmektedir. Dolaylı kastta ise fail meydana gelen sonucu istememekle birlikte, onu göze almaktadır.

Failin hukuka aykırı sonucu istememekle beraber, bu sonucun gerçekleşmemesi için gerekli özeni göstermemesine ise ihmal denir. İhmalde, fail davranışını istemekte, fakat bunun sonuçlarını arzu etmediği hâlde gerekli tedbirleri almamaktadır.

Bu itibarla ihmal kısaca “**özen eksikliği**” olarak tanımlanabilir. İhmal ağırlık derecesine göre, ağır ve hafif olmak üzere ikiye ayrılır.

Ağır ihmal, aynı şartlar altında bulunan ortaya seviyedeki her insanın göstereceği özenin gösterilmemiş olmasıdır.

Hafif ihmal ise somut olayda ancak dikkatli ve tedbirli birisinin göstereceği özenin gösterilmemiş olmasıdır³⁶.

TTK'nın kabul ettiği sistemde karar alma ve yürütme yetkisini haiz organların sorumluluğu kusur sorumluluğudur³⁷.

Bu yönüyle, kooperatifin yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu kusura dayalıdır, başka bir deyişle kusuru olmadan bir üyenin sorumluluğuna gidilemez³⁸. **TTK**'da eskisinden farklı olarak, kasten ve ihmal neticesinde ifadesi yerine kusur kavramı kullanılmıştır.

TTK m.553/f.2'de ise kusursuzluk hali yer almaktadır. Buradaki düzenlemeye göre kusursuzluk hali, kanundan veya anasözleşmeden doğan bir görev ya da yetkinin kanuna dayanarak bir başka organ veya kişiye devredilmesi haline özgüdür.

Bu şekilde bir düzenlemeyle sorumluluğun sınırları eskisine göre bir hayli daraltılmaktadır. Kırkan'a göre, **TTK** ile, yönetim kurulu üyeleri lehine hafifletilmiş bir kusur sorumluluğu benimsenmiştir³⁹.

Yeri gelmişken, kusurla ilgili bir hususa değinelim: **TTK**'nın 553'üncü maddesinin birinci fıkrasının 13 Ocak 2011 tarihinde kabul edilen ilk halinde; kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin, yöneticilerin ve tasfiye memurlarının, kanundan ve şirket sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini ihlal ederek verdikleri zarardan dolayı hem şirkete hem pay sahiplerine hem de şirket alacaklılarına karşı sorumlu oldukları belirtilmekte ve “**kusurlarının bulunmadığını ispatlayarak**” sorumluluktan kurtulabileceklerini öngörmekte idi.

Yani, **TTK**'nın ilk halinde, kurucularının, yönetim kurulu üyelerinin, yöneticilerin ve tasfiye memurlarının kusurlu oldukları peşinen kabul edilmiş; zarar iddiasında bulunanın iddiasını ispatlaması yerine sayılanların kusurlu olmadıklarını ispat etmeleri gerektiği görüşü benimsenmiştir.

Tekinalp, Komisyon Başkanı olarak anılan duruma karşı çıktığını, ancak Yargıtay 11.

36) Ögüz ve diğerleri, 2013, s.64-65.

37) Tekinalp, 2013, s.386.

38) Kırkan, 2013, s.63.

39) Kırkan, 2013, s.64.

HD'nin yerleşik kararının bu yolda olduğu gerekçesiyle Komisyonun ispat yükünü ters çevirdiğini belirtmektedir⁴⁰.

Oysa, **TTK**, denetçi, işlem denetçisi ve özel denetçi için tam tersini öngörmüştü. Diğer bir deyişle, Kanunun ilk haline göre, şirketin ve şirketler topluluğunun yılsonu ve konsolide finansal tablolarını, raporlarını, hesaplarını denetleyen denetçi; işlem denetçisi ve özel denetçiler de kanuni görevlerinin yerine getirilmesinde kusurlu hareket ettikleri takdirde, hem şirkete hem de pay sahipleri ile şirket alacaklılarına karşı verdikleri zarar dolayısıyla sorumlu olacaklardı. Ancak, burada kusuru iddia eden ispatlayacaktı. Kanunun yöneticiler ile denetçiler arasında ayırım yapması ve adeta denetçileri koruyup gözetken bir yaklaşım sergilemesi haklı olarak iş dünyasından yoğun tepki almıştır.

Bunun üzerine, anılan düzenlemelerde değişikliğe gidilmiş; denetçiler için öngörülen 554'üncü maddedeki **"kusuru iddia eden ispatlar"** cümlesi kaldırılmış; kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin, yöneticilerin ve tasfiye memurlarının, kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal etmeleri durumunda sorumlu olacakları hükme bağlanmış, **"kusurlarının bulunmadığını ispatlamadıkça"** ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

Böylece; zarardan doğan sorumluluk bakımından, kurucular, yönetim kurulu üyeleri, yöneticiler, tasfiye memurları ile denetçiler ve özel denetçiler aynı şartlara tabi tutulmuştur⁴¹.

Diğer bir ifadeyle, yapılan değişiklik ile ters hüküm maddeden çıkarılarak ispat yükünün davacıya ait olduğu belirtilmiştir⁴².

ç) İlliyet Bağ: İlliyet bağı da, sorumluluğun temel şartlarından biridir. Sorumluluk ister sözleşme dışı sorumluluk isterse kusursuz sorumluluk olsun her durumda illiyet bağının varlığı aranır.

İlliyet bağı en temel ifadesiyle, o olaydaki zarar ile kusur arasındaki nedensellik bağına ifade eder. Yani ortaya çıkan zarar sorumluluğu gerektiren kusurun neticesinde oluşmuş olmalıdır, o eylem olmadan zararın meydana gelemeyeceğinin kesin olarak anlaşılması gerekir⁴³. Hukuka aykırı bir fiil işleyen yönetim kurulu üyesi veya yönetici, ancak bu fiilin meydana getirdiği zararları tazmin etmekle yükümlüdür. Üyeden veya yöneticiden, fiilinin yol açmadığı zararları da tazmin etmesi beklenemez⁴⁴.

4. Yetki Devri Halinde Hukukî Sorumluluk

KK'nın 58'inci maddesine göre, anasözleşme, Genel Kurula veya Yönetim Kuruluna, kooperatifin yönetimini ve temsilini kısmen veya tamamen kooperatif ortağı bulunmaları şart olmıyan bir veya birkaç müdüre veya Yönetim Kurulu üyesine tevdi etmek yetkisini verebilir.

40) Tekinalp, 2013, s.386.

41) Altaş, Soner; Anonim Şirketlerde Farklılaştırılmış Teselsül İlkesi, Terazi Hukuk Dergisi, S.100, 2014, s.292.

42) Tekinalp, 2013, s.386.

43) Kırcan, 2013, s.111.

44) Öğüz ve diğerleri, 2013, s.65.

TTK'da, kanundan veya anasözleşmeden doğan ve devredilebilir nitelikte olan bir görev ve yetkinin, kanuna dayanılarak devrinin, devreden sorumluluğunu ortadan kaldıracağı kuralı genelleştirilmiştir⁴⁵. Bu bağlamda, görevin ve/veya yetkinin devri ile sorumluluk da devredilir; devralan sorumluluğu da devralır, devreden sorumsuzlaşır. Devredilemez görev ve yetkilere ilişkin sorumluluk ise devam eder.

Devralanının fiil ve kararlarından, devreden sorumlu tutulamaz, meğer ki, devreden devralanın seçiminde makul derecede özen göstermemiş olsun. Bu halde de sorumluluk nitelik değiştirir; yükümlülüklerin ihlali sorumluluğu yerine seçimde özensizlik sorumluluğu geçer⁴⁶.

Bu amaçla, **TTK**'nın 553'üncü maddenin ikinci fıkrasında **“Kanundan veya esas sözleşmeden doğan bir görevi veya yetkiyi, kanuna dayanarak, başkasına devreden organlar veya kişiler, bu görev ve yetkileri devralan kişilerin seçiminde makul derecede özen göstermediklerinin ispat edilmesi hâli hariç, bu kişilerin fiil ve kararlarından sorumlu olmazlar.”** hükmüne yer verilmiştir.

Anılan hüküm, kısmen **ETK**'nin 336'ncı maddesinin son fıkra hükmüne⁴⁷ benzemesine rağmen, yeni bir hükümdür. Zira, **TTK** hükmü belli bir maddeye göre devir sınırlamasını kaldırmış, onun yerine kanuna dayanarak, yani kanunun cevaz verdiği tüm devirleri kapsama almıştır.

Ancak hükümde söz konusu olan, kanuna dayalı görev ve yetki devri olduğu için yardımcı kişilere devirde hüküm uygulanmayacaktır.

TTK m.553/f.1 hükmü, devredene seçimde makûl özen yükümü yüklemiştir. Devrin esas sözleşme ve 367'nci maddedeki örgütlenme yönergesi ile yapılması gerekir⁴⁸. Nitekim, Tekinalp de, bu konuda **“devir bir murahhasa yapılmaya bile sorumluluk ortadan kalkar, yeter ki devir TTK m.367'ye göre yönetime yapılsın. Yönetim kurulunun devredilemez yetkilerinin 375. maddede gösterilmesi bu kuralın uygulama alanının sınırlarının net bir şekilde belirlenmesi anlamını taşımaktadır. Mesela, TTK'nın 367. maddesine göre yönetim kurulunun, 375. madde dışındaki yetkilerini bir iç yönetmelikle “idare”ye, genel müdürlüğe devretmesi gibi.”** demektedir⁴⁹.

5. Kontrol Dışındaki Aykırılıklara İlişkin Hukukî Sorumluluk

TTK'da hiç kimsenin kontrolü dışında kalan kanuna aykırılık ve yolsuzluklardan dolayı sorumlu olmayacağı kuralı getirilmiştir.

TTK'da yer alan bu yenilik, uygun ve adil illiyet bağına yapılan özel bir vurgu niteliğinde olup, son yıllarda yerleşik hale gelen, adalete aykırı yöneticiyi muhakkak sorumlu kabul etme uygulamasının terk edilmesini amaçlamaktadır. Adalete aykırı olan uygulama,

45) Tekinalp, 2013, s.365.

46) Tekinalp, 2013, s.381.

47) **ETK**'nin 336'ncı maddesinin son fıkrasına göre, Gerek kanunun gerek esas sözleşmenin kendilerine yüklediği diğer görevlerden (336. maddenin birinci fıkrasının ilk dört bendi dışında kalan görevler) birisi 319. madde gereğince yönetim kurulu üyelerinden birine bırakılmışsa, sorumluluğun ancak ilgili üyeye yükletilmesi gerekmekte, o işlemden dolayı yönetim kurulu üyelerinin müteselsil sorumluluğuna gidilmemekteydi.

48) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu.

49) Tekinalp, 2013, s.365.

yönetim kurulunun tüm hukuki aykırılıklardan sorumlu olduğu dogmasının ürünü olup, insan haklarına ve nesnel adalete aykırıdır⁵⁰.

Bu amaçla, TTK'nın 553'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında **“Hiç kimse kontrolü dışında kalan, kanuna veya esas sözleşmeye aykırılıklar veya yolsuzluklar sebebiyle sorumlu tutulamaz; bu sorumlu olmama durumu gözetim ve özen yükümü gerekçe gösterilerek geçersiz kılınmaz.”** hükmüne yer verilmiş, anılan fıkrasının gerekçesinde de **“Üçüncü fıkra yönetim organının, organsal işlevi ister kanuna göre devredilmiş olsun, ister organın kendisinde kalsın üyelerin gözetim yükümlerini tanımakta, ancak bu yükümlün kontrol dışında kalan olgu ve konularda bulunmadığını hükme bağlamaktadır.**

Bu hüküm yönetim ile görevli kişilerin bu arada yönetim kurulu üyelerinin uygun nedensellik bağının veya kusurlarının yokluğu halinde, soyut bir gözetim (nezaret) görevi anlayışına dayanılarak sorumlu tutulmalarına engel olmak amacıyla öngörülmüştür. Çünkü, uygulamada yönetim kurulu üyelerinin insan takatinin üstünde bir gözetim anlayışıyla şirketteki her türlü kanuna veya esas sözleşmeye aykırılıktan sorumlu tutuldukları gözlemlenmiştir.” denilmiştir.

6. Sorumluluğun Kişiselliği

Yönetim kurulu üyeleri için kullanılan sorumluluk terimi, konu yönünden sınırsız bir malvarlığı sorumluluğunu ifade etmektedir. Yönetim kurulu üyeleri, sorumlu oldukları hallerde verdikleri zararı bütün malvarlıkları ile tazmin borcu altına girerler.

Bu yönüyle, sorumluluk sınırsız ve şahsidir. Yani yönetim kurulu organ olarak sorumlu değildir, yönetim kurulu içindeki üyelerin sorumluluğu söz konusudur.

Yönetim kuruluna kurul olarak yüklenen görevlerin sorumluluğu dahi üyelere aittir.

Bunun temel nedeni, yönetim kurulunun organ olarak tüzel kişiliğe sahip olmamasıdır.

Organ adına hak ve yükümlülüklerin bağımsız taşıyıcısı olan yönetim kurulu üyeleri, malvarlığına sahip gerçek kişiler olarak sorumluluğun da muhatabıdır.

Her bir üye ancak kendi kusurlu hareketinden sorumludur. Bu anlamda sorumluluğun müteselsil olması kişisellik ilkesini etkilemez⁵¹.

7. Özet Ve Sonuç

Kooperatifin yönetim kurulu, kooperatif işlerinin yönetim için gereken titizliği gösterir ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi yolunda bütün gayretini sarf eder.

Kooperatifin yönetim kurulu üyeleri ve yöneticileri, kanundan ve anasözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlâl ettikleri takdirde, hem kooperatife hem ortaklara hem de kooperatifin alacaklılarına karşı verdikleri zarardan sorumlu olurlar.

Sorumluluk hükmü, hem doğrudan hem de dolayısıyla zarara uygulanır. TTK'da

50) Tekinalp, 2013, s.364.

51) Kırcan, 2013, s.65.

zararın yönetim kurulu üyeleri ya da yöneticilerden talep edilmesi, yani aktif dava ehliyetinin kooperatifte olması öngörülmüş, kooperatifin ihmâli veya sorumluların davayı açamamaları olasılığı düşünülerek, zararın tazmini davasını açmak hakkı kooperatifin ortaklarına da verilmiştir. **TTK**, **ETK**'nin aksine, kooperatifin alacaklısına bu hakkı tanımamıştır.

Alacaklı, sadece kooperatifin iflâsı halinde, tazminatın kooperatife ödenmesini talep hakkını haiz olur.

Yönetim kurulu üyeleri ile yöneticilerin hukukî sorumluluklarına gidebilmek için; zarar, hukuka aykırılık, kusur ve illiyet bağı şartları aranır. Kusurlu olmadığı ispat eden üye veya yönetici sorumluluktan kurtulur.

Ayrıca, Kanundan veya anaözleşmeden doğan bir görevi veya yetkiyi, kanuna dayanarak, başkasına devreden yönetim kurulu üyeleri, bu görev ve yetkileri devralan kişilerin seçiminde makul derecede özen göstermediklerinin ispat edilmesi hâli hariç, bu kişilerin fiil ve kararlarından sorumlu olmazlar.

Yine, yönetim kurulu üyesi kontrolü dışında kalan kanuna aykırılık ve yolsuzluklardan dolayı sorumlu tutulmaz.

Bununla birlikte, hukuki sorumluluklarının doğması durumunda, yönetim kurulu üyeleri, verdikleri zararı bütün malvarlıkları ile tazmin borcu altına girerler. Bu çerçevede, kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının yönetim kurulu üyelerinin hukukî sorumluluklarına sebebiyet verebilecek fiillerden uzak durmaları menfaatlerine olacaktır.

Kaynakça :

Altaş, Soner (2018). Son Değişiklikler Işığında Kooperatiflerin Uyacakları Defter Tutma Yükümü ve Muhasebe Usülleri. Karınca Dergisi, S.978, s.8-17.

Altaş, Soner (2018). Kooperatifler ve Üst Kuruluşları Tarafından Zayi Belgesi Alınması. Karınca Dergisi, S.984, s.16-22.

Altaş, Soner (2014). Anonim Şirketlerde Farklılaştırılmış Teselsül İlkesi. Terazi Hukuk Dergisi, S.100, s.291-298.

Kırkan, Merve (2013). Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul:Kadir Has Üniversitesi.

Öğüz, Tufan, Ergüne, Mehmet Serkan, Erişgin, Nuri (2013). Borçlar Hukuku, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Tekinlalp, Ünal (2013). Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku (3. bs.). İstanbul:Vedat Yayıncılık.

Komisyon Raporu: Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:23, Yasama Yılı:2, S.Sayısı:96, Nr.112.

HASTANE BİLGİ YÖNETİM SİSTEMLERİ VE SAĞLIK PERSONELLERİNİN DEĞERLENDİRMELERİ

Yeter DEMİR USLU*

1. Giriş

Sağlık sektörü genellikle en son teknolojilerden yararlanan sektörlerin başında gelmektedir.

Kullanılan bu teknolojiler sayesinde ilerleyen bilim ile birlikte insan yaşamının niteliği, kalitesi, toplumsal refah düzeyi ve verimliliği artış göstermektedir.

Bu minvalde değerlendirme yapıldığında teknoloji, bilim ve sağlık teknolojinin sağlık hizmetleri ve sağlık personelleri arasında güçlü bağların bulunduğu görülmektedir.

Bu nedenle de sağlık teknolojilerini ve bu teknolojilerin sağlık çalışanlarına olan etkisini değerlendirmeden önce teknoloji tanımı yapılarak sağlık teknolojilerinin üretimi ve kullanımına değinilmesi gerekmektedir.

Teknoloji, belirli bir amaca ulaşmak için uygulanan bilim veya bilgi olarak tanımlanmaktadır.

Teknoloji, aletlerin kullanımı ve el becerisi isteyen işlerin bilgisiyile ilgili ve bunların kullanımının toplumsal ve fiziksel çevreyi kontrol etmesine ve bunlara uyum yeteneğini nasıl etkilediğine ilişkin geniş bir kavramdır.

Teknoloji diğer bir deyişle “**technologia**”, “**techne**” (*zanaat*) ve “**logia**” (*bilim*) sözcüklerinin birleşiminden meydana gelen Yunan kökenli bir terimdir (**Günay & Arıduru, 2001**) (**Banta, 2009**).

Teknoloji; makineler, donanımlar veya mutfak eşyaları gibi insanlığa yönelik malzeme nesnelere atıfta bulunabileceği gibi sistemler, organizasyon yöntemleri ve teknikler de dâhil olmak üzere daha geniş temaları da kapsayabilmektedir (**Banta, 2009**).

Dünya Sağlık Örgütü (**WHO**), “**teknoloji**” kavramını sağlık boyutu ile ele almış ve “**sağlık teknolojisi**” anlamında tanımlama yapmıştır.

*Prof. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi

Öyle ki Dünya Sağlık Örgütü'ne göre teknoloji sözcüğü, bunları kullanan kişilerle birlikte bir sağlık sorununun çözümünde önemli katkıda bulunabilecek yöntem, teknikler ve ekipmanın bir birleşimi anlamına gelmektedir (*Who, 1978*).

Dünyada sağlık teknolojisi kullanımı insanlık tarihine eş değer bir tarihe sahiptir.

İnsanlar var olduğundan beri kendilerini daha iyi hissetmek ve vücut bütünlüğünü koruyarak daha iyi bir yaşam sürebilmek için bir çaba harcamıştır.

Bu çabaya paralel olarak da sağlık teknolojileri tanı, tedavi ve yönetim süreçlerinde sürekli gelişim göstermiştir.

Bu gelişim sanayi devrimi ile beraber başka bir boyuta geçerek özellikle de 20. Yüzyılın ikinci yarısı itibari ile, sağlık hizmetinin sunulması ve yönetilmesi sürecinde verilerin bilgisayar ve bilgisayar ağları aracılığıyla gerçekleştirme fikri ortaya çıkmıştır (*Haux, Winter, Ammenwerth, & Brigl, 2004*).

Bu fikir minvalinde teknolojik gelişmeler ile birlikte stratejik yönetim süreçlerinin de vazgeçilmezi haline gelen bilgi teknolojileri çerçevesinde sağlık kurum ve kuruluşlarında kullanılmak üzere enformasyon sistemleri geliştirilmiştir.

Bu enformasyon sistemlerinden sağlık hizmeti sunan kuruluşlar özelinde kullanılanlarına "**Hastane Bilgi Yönetim Sistemleri**" (**HBYS**) denilmektedir.

Hastane bilgi yönetim sistemleri çeşitli kaynaklarda "**Hastane Bilişim Sistemleri**" (**HBS**) olarak da geçmektedir.

Hastane bilgi yönetim sistemleri gibi enformasyon sistemlerinin tamamen benimsenmesi ile birlikte özellikle 2000'li yıllardan sonra teknoloji büyük gelişmeler göstermiştir.

Her sektör bu gelişmeye ayak uydurarak gerekli teknolojileri iş süreçlerinde kullanmaktadır.

Sağlık sektörü de bu değişime ayak uydurarak sağlık hizmet sunumunun her aşamasında teknolojilerden yararlanmaktadır.

Fakat hizmet sektörlerinde bu teknolojileri sadece iş süreçlerinde kullanılması yeterli olmamaktadır.

Hizmet sunan personellerinde teknolojilerle uyumu sağlanarak bu sürece dahil edilmelidir.

Bu nedenle sağlık sektörü de hizmet sektörü olarak bu gelişim dahilinde hastane bilgi yönetim sistemlerini kullanmakla kalmamış aynı zamanda bu teknolojileri kullanacak personellerini de bu konuda eğiterek adaptasyon sürecini hızlandırmıştır.

2. Hastane Bilgi Yönetim Sistemleri

Gün geçtikçe sağlık sisteminde veri ve bu verinin en iyi şekilde yönetilebilmesi önemli bir hal almaktadır.

Eldeki var olan verileri; hizmet sunumu süreçlerinde daha kaliteli hizmet sunarken maksimum verimliliği sağlayabilmek, hasta ihtiyaçlarına en iyi şekilde cevap verebilmek, personel performanslarını değerlendirebilmek ve sonuçlara göre çözümler üretebilmek için en doğru şekilde kullanmak gerekmektedir.

Bu durumu sağlayabilmek adına **HBYS** sistemleri kullanılmaktadır.

HBYS, sağlık sektörünün gereksinimleri doğrultusunda özelleştirilmiş ve yükseltilmiş bir kurumsal kaynak planlama sistemidir.

HBYS, sağlık endüstrisinin özel standartlarına, süreçlerine ve zorluklarına uygun şekilde geliştirilmiş, klinik süreçleri, hasta servislerini ve ofis uygulamalarını entegre bir şekilde bir arada sunan son model bir yazılım portföyü olarak ta nitelendirilebilir.

Sağlık kuruluşları **HBYS** çözümleri ile yenilikçi iş modelleri ve hasta hizmetleri sunmanın yanı sıra operasyonel verimliliklerini arttırmakta, riskleri en aza indirmekte ve maliyetleri kontrol altına almaktadır.

Ayrıca **HBYS** sağlık kuruluşuna hızlı ve yüksek kalitede servis sunmasına imkân veren bir altyapı sağlayarak kurumun uzun vadeli finansal gelişimini de desteklemektedir (*Ozogul, Karsak, & Tolga, 2009*).

HBYS bir sağlık kuruluşunun hem tıbbi hem de idari birimleri olmak üzere her birimi tarafından koordineli bir şekilde kullanıldığında o kuruma maksimum faydayı sağlayacaktır.

Bu nedenle de **HBYS** kurumların her birimi tarafından kullanılabilir şekilde standartlaştırılarak kullanılmalıdır (*OBEN, 1998*).

Sağlık kuruluşu tarafından ihtiyaç duyulan tıbbi, finansal ve hizmet çerçevesindeki veriler bilgisayar destekli **HBYS** tarafından sağlanırken oluşturulan standartlar çerçevesinde birçok noktaya dikkat edilmesi gerekmektedir.

Bu noktalar şu şekilde tanımlanabilir (*Özkul & Odacıoğlu, 2004*).

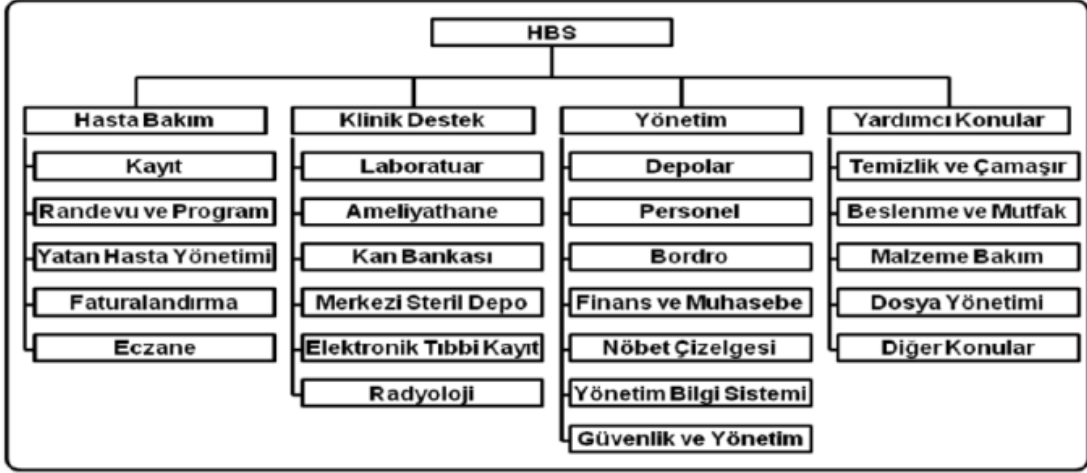
- **Güvenilirlik:** Sistemin, veri kaybı ve veri açığı olmadan, doğru çalışması gerekmektedir.
- **Kullanılabilirlik:** Sistem içerisinde kullanıcılar için tanımlanmış olan alanları, kullanıcılar hiçbir sorun yaşamadan kullanabilir olmalıdır.
- **Etkinlik:** Kullanılan sistem istenilen sürede ve sorunuz bir şekilde işlem yapabiliyor olmalıdır.
- **Güvenlik:** Sistem yetki verilmeyen her türlü müdahale ve işlem için kapalı ve ulaşılamaz olmalıdır.
- **Esneklik:** Gelişen teknolojiye uyum sağlayabilecek şekilde esnek ve geliştirilebilir olmalıdır.

2.1. Hastane Bilgi Yönetim Sistemlerinin Kullanım Alanları

HBYS sağlık kuruluşunun her aşamasında yararlanılması gereken enformasyon sistemidir.

Genel itibari ile **HBYS** sağlık kuruluşlarındaki kullanım alanları aşağıdaki şekilde sıralana bilinir.

Şekil : 1

Kaynak: (Kelkar, 2010)

Şekil 1'den anlaşılacağı üzere HBYS yönetim, hasta bakım, klinik destek ve yardımcı konular olmak üzere dört ana modülden oluşmaktadır.

Bu modüllerin de ihtiyaçlar ve uygulamalar doğrultusunda çeşitli alt modülleri oluşmaktadır. Ama her koşulda sağlık kuruluşun hemen her alanında HBYS kullanılmaktadır.

2.2. Hastane Bilgi Yönetim Sistemlerinin Faydaları ve Sakıncaları

HBYS sağlık sistemine ve sağlık kuruluşlarına çeşitli katkıları bulunmaktadır. HBYS sayesinde evrak bazlı işler azalarak bürokrasi süreçleri kısaltmakta, bu sayede işlem hızı artmakta ve hasta odaklı sağlık hizmeti sunulmakta, hastaya ait bilgilerin kaybolması önlenmekte, tıp ve hemşirelik eğitimi için kaliteli bilgiler elde edilerek hemşirelik bakımı ile ilgili standartlar yükselmektedir.

Belirtilen bütün bu durumlar dikkate alındığında HBYS kaliteli sağlık hizmeti sunumunda hem idari, hem de klinik açıdan kilit rol almaktadır. Bu katkılar şu şekilde sıralanabilir (Winter, 2004).

- Hastalar hakkında doğru ve güncel bilgiyi, doğru zamanda ve istenilen (yetki verilen) kişilere, doğru yerde depolayarak ve ihtiyaç duyulduğu zaman, uygun koşullarda ve uygun formda sunmuş olur.
- Hızlı bir şekilde işlem yapılmasını sağladığı için hasta memnuniyeti artırılmış ve sirkülasyon daha düzenli bir hal almış olur.
- Hastane bilişim sistemleri ile depolama ve stok takibi yapılabilen, bu sayede hastane içerisinde tüm ekipmanların hareketleri ve stok durumları takip edilebilmekte, son kullanma tarihleri takip edilebilmekte ve stok azalma hızına bağlı olarak ihtiyaçların önceden temin edilebilmesi sağlanmaktadır.
- Mali durum takibi sayesinde beklenmedik zararlar önenebilir ve bu yönde önlemler alınabilir.

- Sistemi kullanan çalışanların, sistemde yaptıkları işlemler sayesinde çalışanların takibi mümkündür
- Hasta ile ilgili tüm hastane geçmişine (epikriz, tedavi bilgileri, laboratuvar sonuçları, hasta gözlemleri, anamnez vb.) istenildiği zaman ulaşılabilmesi, yapılan kayıtlar ile sağlanmaktadır.
- Klinik bazlı stok takibi ile hem stoklardaki kaçakların önüne geçilir hem de hızlı veya yavaş tükenen ekipmanın stoklanması düzenlenebilir.

HBYS bütün bu faydalarının yanında bazı sakıncaları da bulunmaktadır.

Bu sakıncaların en başında güvenlik durumu gelmektedir. **HBYS** tamamen internet ağları üzerinde sistemsel olarak kullanılan bir sistemdir.

Bu nedenle de olası bir siber saldırı durumlarında bütün verilerin yok olması ve başkalarının eline geçme ihtimali bulunmaktadır.

Bu nedenle **HBYS** maksimum ağ güvenliği ile kullanılarak güvenliği sağlanmalıdır.

Bir başka sakıncası ise sağlık çalışanlarının hasta verilerine ulaşması konusundaki sınırlılıklarıdır.

Bu sistem hastaların verilerine anında ulaşmaya olanak sağlayarak fayda sağlasa da veriler aynı zamanda sağlık personelinin erişiminde olması nedeniyle verilerin başkalarının eline geçme durumu oluşabilmektedir.

3. Hastane Bilgi Yönetim Sistemlerinin Sağlık Personelleri Tarafından Değerlendirmeleri

Son yıllarda **HBYS** teknolojilerin tamamı sağlık sektöründe sağlık hizmeti sunumunun her noktasında yer almaya başladığından dolayı bu konu çeşitli makaleler ve tezleri konu olmuştur.

Bu doğrultuda yapılan çalışma konularından dikkat çekenlerden bir tanesi de sağlık personellerinin kullanılan **HBYS** teknolojilerden nasıl etkilendiği ve bu teknolojilerin sunulan hizmetlerdeki önem durumlarının kendileri açısından değerlendirilmesidir.

Belirtilen bu konuda Berru Onaran Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sağlık Yönetimi Yüksek Lisans tezinde değinmiştir.

Yapılan bu çalışmanın sonucuna göre sağlık personelleri bilgi teknolojilerinin kullanımının önemine göre görüşleri; %60,3 bilgi teknolojileri kullanımının önemli olduğuna dair kesinlikle katılıyorum görüşünü bildirdiğini, %32,6 bilgi teknolojileri kullanımının önemli olduğuna dair katılıyorum görüşünü bildirdiğini, %5 bilgi teknolojileri kullanımının önemli olduğuna dair kesinlikle kısmen katılıyorum görüşünü bildirdiğini, %1,4 bilgi teknolojileri kullanımının önemli olduğuna dair kesinlikle katılmıyorum görüşünü bildirdiğini ve %0,7 bilgi teknolojileri kullanımının önemli olduğuna dair katılmıyorum görüşünü bildirdiği görülmektedir (**Onaran, 2019**).

Buradaki sonuca bakıldığında yapılan araştırmada sağlık çalışanlarının çoğu **HBYS** teknolojilerinin önemli olduğunu belirtmiştir.

Yine bu çalışmada yapılan bir diğer analizde ise hastane bilgi sistemleri teknolojilerinin en faydalı olduğu durumlar; hastane bilgi sistemlerinin bilgilere daha kolay ulaşmada, poliklinik hastalarına randevu verme ve hasta atamada zaman kaybını önlemede, tıbbi görüntülerin analizinde, tıbbi hizmetlerin daha kaliteli verilmesinde, sitem ve tedavi sonuçlarının girişinde ve zaman kaybının önlemede olduğu görülmektedir.

Bu çalışmanın dışında çeşitli araştırmalarla sağlık sektöründe kullanılan diğer teknolojiler hakkında sağlık personellerinin görüşleri alınmıştır.

Bu alanda **Oğuz IŞIK** ve **MahmutAKBOLAT** tarafından 2010 yılında yapılan çalışmada da **HBYS** faydalarının sağlık personellerinin çalıştıkları birime (idari-tıbbi) değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu çalışmadan tıbbi birimlerde çalışan sağlık personellerinin **HBYS** faydalarına daha çok inandığına ulaşılmaktadır (*Işık & Akbolat, 2010*).

4. Sonuç ve Öneriler

Sağlık sistemini en iyi şekilde yönetebilmek için sağlık alanında var olan verileri toplayabilmek ve bu verileri doğru şekilde kullanabilmek gerekmektedir.

HBYS sağlık sisteminde ya da sağlık kuruluşlarında bu ihtiyacı sağlamaktadır.

Bu sayede sağlık kuruluşların elde edilen veri analizi sonucunda idari, finansal, personel yönetimi ve hasta memnuniyeti gibi birçok noktada fayda sağlamaktadır.

Bu nedenle de **HBYS** tüm dünya için sağlığı ve süreçlerini en doğru şekilde yönetebilmek için vazgeçilmez bir teknoloji olarak değerlendirilmektedir.

HBYS doğru şekilde kullanılabilmesi için kullanıldığı sağlık kuruluşunun tamamında koordineli bir şekilde kullanılmalıdır.

HBYS kullanacak sağlık personellerinin de bu sistemi öğrenerek benimsemesi sistemin hızlı ve doğru şekilde işleminde önemli bir husus olarak karşımız çıkmaktadır.

Bu nedenle de bu sistemden yararlanırken sağlık personellerinin sürece olan uyumu kesinlikle göz önüne alınmalıdır.

HBYS sistemi sayesinde hasta bilgileri ve bazı veriler sağlık personelinin erişiminde olması nedeniyle verilerin başkalarının eline geçme durumu oluşabilmektedir.

Bu nedenle de gerekli durum tespitleri yapılarak sağlık personellerine veriye ulaşmada sınırlılıklar getirilmeli ve bu konuda eğitimler verilmelidir.

HBYS her alanda çeşitli faydaları bulunmaktadır. Fakat bu faydaların yanında çok dikkat edilmesi gereken bir de dezavantajı bulunmaktadır.

HBYS tamamen internet ağları ve bilgisayarlar sayesinde kullanılmasından dolayı olası bir güvenlik aksaması telefisi olmayan sonuçlar doğurabilmektedir.

Bu nedenle **HBYS** kullanacak olan sağlık kurum ve kuruluşların maksimum güvenliği sağlayarak bu sistemi kullanmalıdır.

Kaynakça

Banta, D. (2009). What is Technology Assessment? International Journal of Technology Assessment in Health Care, 1-6.

Günay, D., & Arıduru, A. (2001). Teknolojinin Konumu ve Neliği. Uluslararası II. Teknoloji, Kalite ve Üretim Sistemleri Konferansı. Bolu/Abant.

Haux, R., Winter, A., Ammenwerth, E., & Brigl, B. (2004). Strategic information management in hospitals: an introduction to hospital information systems. New York: Springer.

İŞİK, O., & AKBOLAT, M. (2010). Bilgi Teknolojileri ve Hastane Bilgi Sistemleri Kullanımı:Sağlık Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. BİLGİ DÜNYASI, 365-389.

KELKAR, S. (2010). "Hospital Information Systems, A Concise Study". PHI Learning Private Limited, New Delhi.

OBEN, K. (1998). "Hastanelerde Bilgisayar Otomasyonu". Modern Hastane Yönetimi Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 5, Haz.-Tem. S. 5.

Onaran, B. (2019). HASTANE BİLGİ SİSTEMLERİNİN ÖNEMİ VE ÖZEL BİR HASTANE ÇALIŞANLARI ÜZERİNDE UYGULAMA. İstanbul: MARMARAÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZİ.

Ozogul, C., Karsak, E., & Tolga, E. (2009). A real options approach for evaluation and justification of a hospital information system. Journal of Systems and Software, 2071-2093.

ÖZKUL, A., & ODACIOĞLU, Y. (2004). Sağlık Kurumlarında Kaynak Planlaması,. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 1430, Açık öğretim Fakültesi Yayın No: 768.

WHO. (1978). World Health Organization. Alma-Ata 1978: Primary Health Care, Geneva, Switzerland, 59.

WINTER, A. (2004). "Strategic Information Management Plans: The Basis for Systematic Information". Management in Hospitals, International Journal of Medical Informatics, Vol:64, 99-109.

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

Merve ŞENER*

1. Giriş

Artan firma sayısı ve değişen rekabet ortamı işletmelerin üretim ve pazarlama tarzlarının değişmesine sebep olmaktadır.

Giderek şeffaflaşan pazar ortamında işletmelerin pazar paylarını koruyabilmeleri veya artırılabilmeleri için sadece üretim yapmaları ve ürettiklerini pazarlamaları yeterli olmamaktadır.

Bu durum işletmelerin sadece kendi çıkarlarını koruma anlayışlarının değişmesini gerekli kılmıştır.

Kurumsal sosyal sorumluluk, işletmelerin faaliyetlerinin etik bir anlayış çerçevesi içinde nasıl yürütüleceğinin planlanmasını, bu faaliyetlerin sosyal yaşama, çevreye ve ekonomiye nasıl etki edeceğinin kapsamlı bir şekilde incelenmesini ifade etmektedir (*Armstrong, 2017, s. 124*).

Özetle kurumsal sosyal sorumluluk, işletmenin bulunduğu pazarda çevreye en az zararı verecek şekilde faaliyetlerini yürütmesini ve toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak faaliyetlerin gerçekleştirilmesidir.

Bu çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk hakkında bilgi vermek amaçlanmış olup kurumsal sosyal sorumluluğun ortaya çıkışına, anlamına ve bu kavramı oluşturan temel öğeler hakkında bilgilere yer verilmektedir.

2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramsal olarak ilk olarak 1953 yılında Bowen'in "*İşadamlarının Sosyal Sorumlulukları*" isimli kitabında yer almıştır. Bowen,

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük Üniversitesi,
merve_senerr@hotmail.com

işadamlarının toplumun norm ve değerleriyle uyumlu sosyal sorumluluk faaliyetleriyle ilgilenmeleri gerektiğini belirtmiştir (**Bowen,1953; Akt. Aktan ve Börü,2007, s. 12**).

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi kurumsal sosyal sorumluluğu, bir organizasyonun topluma karşı etik davranışlarının tamamı olarak tanımlamaktadır.

Organizasyonlar için kurumsal sosyal sorumluluk işletmenin, toplumun etik, hukuki, ticari ve kamu beklentilerini karşılayacak ya da aşacak şekilde işleyişi olarak tanımlamaktadır (**Randinelli ve Berry, 2000, s. 73**).

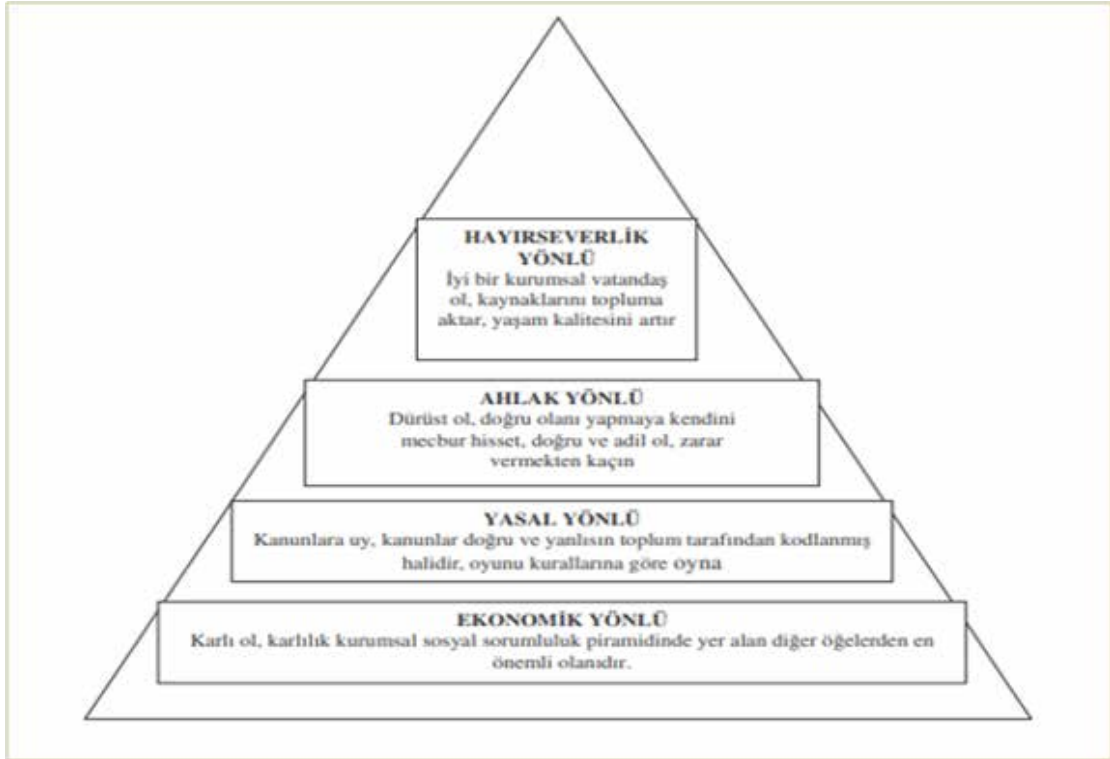
Dünya Bankası gibi uluslararası kalkınma örgütleri, kurumsal sosyal sorumluluğun toplumun ekonomik kalkınması, eğitimi, afet yardımı, evre koruma ve sağlığın teşviki gibi alanlarda aracılık görevi gördüğünü ifade etmektedir (**Bryane, 2003, s. 116**).

Skory ve Repka (**2004, s. 3**) ise kurumsal sosyal sorumluluğu, bir için ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmasının yanı sıra işgücü ve ailelerinin, toplumun yaşam kalitesini de iyileştirme taahhüdü olarak tanımlamaktadır.

Carroll (**1991, s. 40**), dört çeşit sosyal sorumluluğun toplamının kurumsal sosyal sorumluluğu oluşturduğunu belirtmektedir.

Kurumsal sosyal sorumluluğu oluşturan bu kavramlar Şekil 1’deki piramitte yer almaktadır.

Şekil 1: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi

Kaynak: (Carroll, 1991, s. 42; Akt. Balı ve Cinel, 2011, s. 51)

Tarihsel olarak bakıldığında ticari organizasyonlar topluma mal ve hizmet sunmak için tasarlanmış ekonomik varlıklar olarak yaratılmıştı.

Burada temel rol, tüketicilerin ihtiyaç duyduğu ve istediği mal ve hizmetleri üretmek ve süreçte kabul edilebilir bir kâr elde etmektir.

Bir noktadan sonra bu kâr güdüsü fikri maksimum kâr dönüştü ve bu o zamandan beri kabul edilen kalıcı bir değer olarak hayatımızda yer almaya başladı.

Ancak organizasyonların, işi sadece kâr güdüsüne göre yönetmesinin yeterli olmadığı aynı zamanda içinde bulunduğu pazarın yasa ve düzenlemelere uymasını gerektiğinin farkına varıldı.

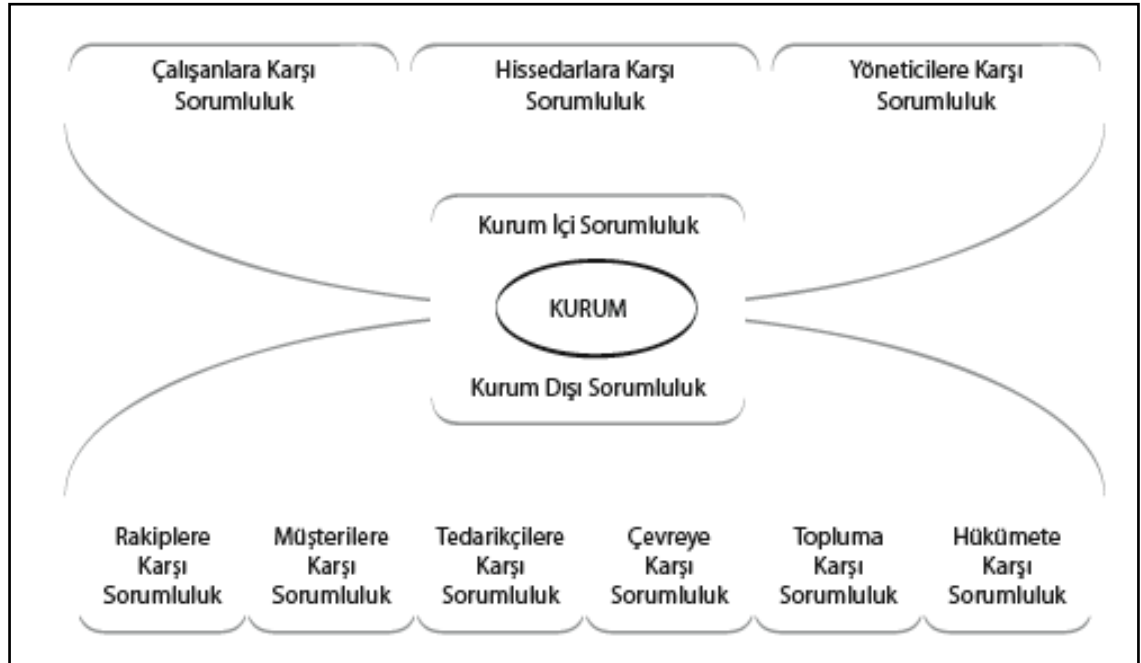
Yani organizasyonların faaliyetlerinin yasal çerçeveler içinde yürütmeleri gerektiğinin farkına varıldı.

Ekonomik ve yasal sorumluluklar, adalet ve adaletle ilgili etik ve normları temsil etse de ve bu etik ilkeler kodlanmasalar bile toplumun beklediği veya yasakladığı faaliyetleri ve uygulamaları içermektedir.

Etik sorumluluklar, tüketicilerin, çalışanların, hissedarların ve topluluğun haklarına saygı duyulması ve korunmasıyla ilgili olan standartları, normları veya beklentileri kapsamaktadır.

Hayırseverlik, toplumdaki organizasyonların iyi kurumsal vatandaş olma beklentisine yanıt veren kurumsal eylemleri kapsamaktadır.

Şekil 2 : Kurumsal Sosyal Sorumluluk Paydaşları

Kaynak: Aktan (1999); Akt. Aktan ve Börü (2007, s. 16).

Bu, kişilerin refahını veya iyi niyetini teşvik etmek için aktif olarak faaliyetlere veya programlara katılmayı kapsamaktadır (**Carroll, 1991, ss. 40-42**).

İşletmelerin hem kurum içinde hem de kurum dışında paydaşlarına karşı sorumlulukları vardır.

Kurum içindeki paydaşları çalışanlar, hissedarlar ve yöneticiler oluştururken, kurum dışındaki paydaşları rakipler, müşteriler, tedarikçiler, çevre, toplum ve hükümet oluşturmaktadır.

Kar dağıtımına katılım, oy hakkı, defterlerin denetimi, yatırımın geri dönüşü hissedarlara; ekonomik açıdan tatmin olmak, sendikaya katılım hakkına sahip olmak, uygun çalışma koşulları çalışanlara; güvenilir alıcı ile çalışma ve işletmenin tedarikine devamlılık tedarikçilere; ürün sonrası hizmet, ürün garantisi müşterilere; rakabet için kabul edilen norm ve değerlerin gözlenmesi rakiplere; üretim sırasında doğaya verilen zararın en aza indirilmesi çevreye; vergilerin ödenmesi ve yasalara uymak hükümete; insanlara karşı sorumlu davranılması topluma karşı kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerine örnek olarak gösterilebilir (**Pearce ve Robinson, 2015, ss. 45-46**).

Genel olarak bakıldığında kurumsal sosyal sorumluluğu destekleyen dört argümandan bahsedilmektedir.

Bunlar (**Porter ve Kramer, 2006, ss. 3-4**):

- ▶ **Ahlaki yükümlülük,**
- ▶ **Sürdürülebilirlik,**
- ▶ **İşletme lisansı,**
- ▶ **İtibar.**

Ahlaki yükümlülük, işletmelerin iyi vatandaşlar olmak için **“doğru olanı yapmak”** gibi bir yükümlülüğe sahip olmasını vurgular.

Sürdürülebilirlik, çevre ve toplum yönetimini vurgulamaktadır.

1980’ lerde **“Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi”** tarafından **“Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden günümüz ihtiyaçlarını karşılamak”** olarak tanımlanmıştır.

İşletme lisansı, her şirketin iş yapmak için devletlerden, topluluklardan ve diğer paydaştan zımnı veya açık izne ihtiyaç duymasını ifade etmektedir.

Son olarak itibar birçok şirket tarafından şirketin imajını geliştireceği, markasını güçlendireceği ve hatta stoklarının değerini artıracakları gerekçesiyle önemlidir (**Porter ve Kramer, 2006, ss. 3-4**).

Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri, sosyal özellikleri ve karakteristiklerin ürünlere ve üretim süreçlerine (**çevre dostu ürünler**), ileri insan kaynakları yönetimi uygulamalarının benimsenmesini, geri dönüşümün artırılmasını ve kirliliğin azaltılmasını kapsamaktadır (**McWilliams, Siegel ve Wright, 2006, ss. 1-2**).

Bir işletmede kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetinin ortaya çıkabilmesi için toplumda önemli olan bir konunun seçilmesi gerekmektedir.

Bu aşamada bu konu işletmenin hedefleriyle uyuşan ve çalışanların önemseydiği ve benimsediği uzun vadede yürütülebilecek konular seçilmelidir.

Bu aşamadan sonra bu alanda yapılacak olan girişimler seçilmeli, planlar yapılmalı ve bu planlara üst yönetim dâhil edilmelidir.

Son olarak planlar gerçekleştirilmeli ve proje tamamlanmalıdır ve değerlendirilmelidir (*Ulu, 2009, ss. 22-23*).

3. Sonuç

Kurumsal sosyal sorumluluk günümüzde giderek önemi artan bir kavramdır. Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi geçmişte devlet kurumlarından beklenirken şu an bütün örgütlerin kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin içinde yer alması beklenmektedir.

Geçtiğimiz yıllar boyunca süregelen ve işletmeler tarafından benimsenen kar olgusu artık yerini farklı bir anlayışa bırakmıştır.

Bu bağlamda artık kar amacı gütmeyen yanında işletmeler çalışanlarına, paydaşlarına, hissedarlarına, devlete ve içinde bulunduğu topluma ve hatta çevreye karşı olan sosyal sorumluluk kavramlarını yerine getirmekle yükümlüdür.

Müşteriler işletmelerden artık sadece kaliteli ürün ve hizmet beklememektedir.

Bunu yanında topluma yararı olan sosyal sorumluluk faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

İşletmelerin içinde bulunduğu her kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetinin müşteri memnuniyetini ve karını etkilediği söylenebilir.

İşletmelerin ürünlerini üretirken çevreye verdiği zararı yok etmesi veya en aza indirmesi, ürünlerinin geri dönüşüme uygun olması, çeşitli kültür sanat etkinliklerinde bulunmaları imajlarını olumlu yönde etkilemektedir.

İşletmeler gerçekleştirdikleri sosyal sorumluluk faaliyetleri, işletmenin diğer faaliyetleri olan pazarlama ve **PR** çalışmalarına yönelik olmamalıdır.

Bu amaçla yapılan sosyal sorumluluk faaliyetleri bu kavramın doğasına ters düşmektedir.

Kaynakça

Aktan, C. C. (1999). Meslek Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk, İstanbul: Arı Düşünce ve Toplumsal Gelişim Derneği.

Aktan, C.C. ve Börü, D. (2009). (Edt). Kurumsal Sosyal Sorumluluk- İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk. İstanbul: İgiad Yayınları.

Armstrong, M. (2017). Armstrong'un Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi El Kitabı. Nobel Yayıncılık: İstanbul.

Balı, S., ve Cinel, M. O. (2011). Bir Rekabet Aracı Olarak Kurumsal Sosyal

Sorumluluk. Odü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (Odüsobiad), 2(4), pp. 45-60.

Bowen, H. (1953). Social Responsibilities of The Businessman New York: Harper

Bryane, M. (2003). Corporate Social Responsibility In International Development: An Overview And Critique 1. Corporate Social Responsibility And Environmental Management, 10(3), pp. 115-128.

Carroll, A. B. (1991). The Pyramid Of Corporate Social Responsibility: Toward The Moral Management Of Organizational Stakeholders. Business Horizons, 34(4), pp. 39-48.

McWilliams, A., Siegel, D. S., ve Wright, P. M. (2006). Corporate Social Responsibility: Strategic Implications. Journal Of Management Studies, 43(1), pp. 1-18.

Pearce, J. A., ve Robinson, R. B. (2015). Stratejik Yönetim Geliştirme, Uygulama ve Kontrol. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Porter, M. E., ve Kramer, M. R. (2006). The Link Between Competitive Advantage And Corporate Social Responsibility. Harvard Business Review, 84(12), pp. 78-92.

Rondinelli, D. A., ve Berry, M. A. (2000). Environmental Citizenship In Multinational Corporations: Social Responsibility And Sustainable Development. European Management Journal, 18(1), pp. 70-84.

Skory, M., ve Repka, S. M. (2004). The Description Of Social, Cause-Related Marketing And Corporate Social Responsibility. Journal Of The Canadian Institute Of Marketing, 7(2), pp. 1-3.

Ulu, L. (2007). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projelerinin Marka Algısına Etkisi: Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

YARATICI YAZMANIN SOSYAL HİZMETTE KULLANIMI

Meral ŞENER*

Giriş

Yazmak, yaşanan deneyimlerin verdiği duygusal sıkıntılardan kurtulmanın ve bu deneyimleri geleceğe aktarmanın bir yoludur ve bireylerin tarih boyunca bu yola sıkça başvurulduğu görülmektedir.

Bireyler üzerindeki psikolojik faydalarının keşfedilmesi daha geç gerçekleşse de günümüzde yaratıcı yazma, gerek terapötik gerek eğitimsel amaçlar nedeniyle birçok meslek dalında kullanılmaktadır.

Sosyal hizmet mesleğinde de eğitim alanındaki kullanımı kadar sık olmasa da şiir, hikâye ve roman gibi yazım türleri ile gerçekleştirilen yaratıcı yazma uygulamalarına rastlanabilmektedir.

Bu çalışmada yaratıcı yazmanın sosyal hizmette nasıl kullanıldığı açıklanmaktadır.

Yaratıcı Yazma

Yaratıcı yazma bireyin dış dünyayla ilgili gözlemlerinin sonucunda ulaştığı bilgilerin anlatı,

deneme,

imge (özellikle metafor),

mektup,

diyalog,

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Programı, meral_senerr@hotmail.com

hikaye,
roman,
senaryo,
masal,
otobiyografi,
şiiir,
ritim ve karikatür

gibi araçlar yoluyla yazıya dökülmesi işlemdir (*Harper, 2010, s. 2; Bolton, 2011, s. 17-44; Kaya, 2013, s. 91*).

Ek olarak resme bakarken tıpkı bir çağrışım süreci gibi kendiliğinden akla gelen sözcüklerin listelenmesini ve yalnızca bir başlık verilmesini de içerebilmektedir (*Malchiodi, 2003, s. 114*).

Kişinin yaşam deneyimlerini aktarması için bir araç olan yazma eylemi, yeni bir uygulama değildir.

Tarih boyunca şairler ve roman yazarları travmatik yaşantılarını ilham kaynağı olarak kullanmıştır. Ancak tıbbi ve psikolojik mesleklerin bireylerdeki yaratıcı yazarlık eğilimini dikkate alması çok sonra gerçekleşmiştir (*Vaandrager ve Pieterse, 2008, s. 395*).

Dünya edebiyatından Franz Kafka ve William Shakespeare; Türk edebiyatından ise Sabahattin Ali ve Cahit Sıtkı Tarancı gibi isimler yaşadıkları zorlu süreçleri ve yaşantıları eserlerine yansıtan yazarlara örnek olarak gösterilebilir (*Biçer, 2017*).

Türk edebiyatının önemli isimlerinden olan Sait Faik Abasıyanık, “*Yazmasam deli olacaktım*” diyerek içindeki yazma eyleminin kendisi için ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır (*Abasıyanık, 2006, s. 118*).

Yaratıcı yazma uygulamasına başlanmadan evvel, katılımcılar ne yazacağını ve nasıl yazacağını kendisi seçmelidir.

Yazıda dil bilgisi, yazım ve benzeri şeyler önemli değildir, hatta bunların önemsenmesi yazmaya engel olabilmektedir.

Yaratıcı yazmada önemli başlangıç noktalarından biri de zihnin tutumudur.

Katılımcı yazmaya başladığında düşünmemelidir çünkü düşünmek, yaratıcılığın engel olabilmektedir.

Burada başarının anahtarı, yazma eyleminin esnek, çok yönlü, anlaşılır, eğlenceli ve özel olarak algılanmasıdır.

Bir diğer önemli husus, katılımcılara (***hastalar, danışanlar ve öğrenciler gibi***) uygulama hakkında rehberlik edilmesi ve konu ve yazı biçimi seçiminde destek verilmesidir.

Çünkü katılımcıların uygulama esnasında bir yazar, yazma terapisti, öğretmen ya da kolaylaştırıcıya ihtiyaçları vardır.

Ayrıca katılımcılar kendi çıkarlarını, endişelerini, isteklerini ve ihtiyaçlarını yazılarına aktarmaktadır.

Bu nedenle ortaya konulan yazıyı tekrar okumak, başkalarıyla paylaşmak ya da paylaşmamak, okumadan depolamak ya da yok etmek için yetki ve kontrol, yazan kişide bulunmalıdır. Yaratıcı yazılarda günlük iletişim aracımız olan kelimelerin kullanılması sebebiyle temel okuryazarlık becerileri, kâğıt, kalem ve her gün en az 10 dakikayı yazmaya ayırmak uygulama için yeterlidir. Ayrıca yazmak için özel malzemelerin varlığına ihtiyaç yoktur; müsveddeler ve yırtık kâğıtların bile kullanılabilmesi uygulamayı ucuz ve uygulanabilir kılmaktadır (**Bolton, 1999, s. 20; Bolton, 2011, ss. 21-33**).

Herhangi bir zanaat ya da oyun gibi kolayca öğrenilebilecek ve yapılabilecek yaratıcı yazmanın amacı, bireyin yaşadığı karmaşayı değiştirmeden kendisini açıklamasıdır.

Yaratıcı yazma süreci heyecan verici, eğlenceli ve aynı zamanda ödüllendiricidir.

İster yazma grupları ve sınıfları için roman yazarları, şairler ve oyun yazarları tarafından ister yayınlanma umudu olsa da olmasa da tek başına yazan insanlar tarafından kullanılсын, yaratıcı yazma terapötiktir; çeşitli terapi türlerinde bireyi terapiye dönmeye veya devam etmeye teşvik etmesi ve terapiyi daha keyifli bir deneyim haline getirmesinin yanı sıra etkili sonuçların ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Benliğin kalbi ile özel bir iletişim olan yazmak, kendini tanımaya, anlamaya ve geliştirmeye ve refahın artmasına yardımcı olmaktadır.

Aynı zamanda yazmak, bireyi uyandırıp zekâ ve kuralların ötesine iterek bireyin daha geniş ve net şekilde düşünmesini, kendisine ve başkalarına yönelik bakış açılarını değiştirebilmesini sağlamaktadır.

Farkında olunan ancak söylenmesi imkânsız olan konular, fikirler veya ilhamlar da yazılı olarak daha kolay ifade edilebilmektedir.

Bunların yanında yaratıcı yazma,

stres ve kaygıyı hafifletme ve olumlu benlik imajını desteklemekte ve

depresyon,

endişe,

bağımlılık,

iş kaybı,

hastalık

ve tedavi, boşanma ve yas gibi yaşam değişiklikleri ve kayıpları ile başa çıkmada yardımcı olmaktadır (**Bolton, 1999, ss. 13- 22; Pizarro, 2004, s. 11; Morley, 2007, ss. 3-5; Bolton, 2011, ss. 17-21**).

Yazmak, psikolojik sağlık üzerinde olduğu kadar fiziksel sağlık üzerinde de önemli etkilere sahiptir.

Özellikle kronik hastalıklarda bireyin hastalığı üzerinde düzenli olarak yazması, semptomlar ve ağrı algısı üzerinde faydalı sonuçlara yol açabilmektedir (**Malchiodi, 2003, s. 114**).

Yaratıcı yazmanın –**özellikle ülkemizde**- en sık kullanıldığı alan, eğitimidir.

Yaratıcı yazmanın eğitim sürecinde öğrencinin bilgiyi keşfetmesini, hayal gücünün genişlemesini, eleştirel bakış açısı kazanmasını ve dili etkin şekilde kullanmasını sağlamaktadır (**Temizkan, 2010, s. 630**).

Bu bağlamda yaratıcı yazma ülkemizde özellikle Türkçe dersine ve yazmaya yönelik olumlu tutumlarının geliştirilmesinin yanında ders başarılarının ve yazma becerisinin artırılması gibi amaçlarla kullanılabilir.

Yapılan araştırmalarda yaratıcı yazmanın geleneksel yöntemlere kıyasla daha olumlu sonuçlar doğurduğu araştırmalarla ortaya konmuştur (**Kapar Kuvanç, 2008, s. 113; Susar Kırmızı, 2009, s. 61; Akkaya, 2011, s. 315**).

Yaratıcı yazma, -yukarıda belirtilen terapötik faydalar nedeniyle- tıp, psikoloji, klinik psikoloji ve danışmanlık gibi mesleklerde de etkin olarak kullanılmaktadır.

Yaratıcı yazmanın sosyal hizmette nasıl kullanıldığı ise aşağıda açıklanmaktadır.

Yaratıcı Yazmanın Sosyal Hizmette Kullanımı

Yaratıcı yazma açısından sosyal hizmet literatüründe yaşam öyküleri, tiyatro ve şiirin kullanımı ile ilgili örnekler (**Gair, 2012, s. 73**) mevcuttur ancak bu çalışmaların sayısı yeterli değildir.

Üstelik sosyal hizmette terapi ve kendini iyileştirme alanlarında baskın veya yaratıcı yazma biçimi olarak sadece şiirin kullanıldığı görülmektedir (**Gilzean, 2011, s. 32**).

Ülkemizde ise sosyal hizmet uygulamalarında yaratıcı yazmanın herhangi bir türünde kullanımına dair yapılmış çalışmalara rastlanılmamıştır.

Bu durum sosyal hizmet uygulamalarının çeşitliliği açısından önemli bir eksiklik.

Alanyazında yaratıcı yazmanın sosyal hizmet uygulamalarında kullanımına dair bir örnek olarak Gilzean'ın (**2011, ss. 35-38**) kendine zarar veren bireylerle yaptığı araştırma dikkat çekicidir.

Bu çalışma sonucunda yazmanın doğrudan kendine zarar vermesinde veya bu davranışın arkasındaki nedenlerle ilgili olan 'iç kaos' yönetmede yardımcı olduğu bulunmuştur.

Kendine zarar veren kişilerde yaratıcı yazmanın kullanımı, bireyin kendisini kontrollü ve yansıtıcı bir şekilde ifade etmesine izin vermekle birlikte sosyal hizmet açısından müracaatçı ile kendine zarar verme davranışı hakkında konuşmayı kolaylaştırabilmektedir.

Çalışmaya göre yazmak, benlikle ve başkalarıyla kurulan iletişimde kontrol sahibi olmanın bir yoludur.

Bu çalışmada yaratıcı yazma aktivitesinde benlikle iletişim kurmanın üç yolu olduğu belirtilmiştir:

- Birey duygularını yazarak ifade etmesi

- Yazdıktan sonra veya daha sonraki aşamalarda yazdıkları yazıyı yeniden okuyarak düşünebilmesi
- Son aşamada ise yazdıkları yazıdan bir şeyleri kavrayabilmesi ve öğrenebilmesi

Yaratıcı yazmanın bir türü olan şiirin kullanımına bakıldığında sosyal hizmet pratiğinde şiirin kullanımının klinik anlamda farklı müracaatçılar (*örneğin ciddi psikolojik bozukluğu olanlar, kronik akıl hastalığı olan kişiler, huzurevindeki yaşlılar, uyuşturucu bağımlıları, şiddet mağduru kadınlar, yetişkin ensest mağdurları ve engelliler*) üzerinde olumlu etkilerinin olduğu görülmektedir (**Chan, 2003, s.6**).

Sosyal hizmet ve sanatların (özellikle yaratıcı yazmanın) kesişimi ile ilgili dört ana tema ortaya çıkmaktadır. Bu temalar şunlardır (Damianakis, 2007, s. 529):

- » Sanat ve sosyal hizmet, duygusal, fiziksel ve ruhsal olarak bireyleri harekete geçirmeyi amaçlar,
- » Her ikisi de dilin, ifadenin ve iletişimin oluşturulmasına bağlıdır,
- » Sanatlar kişisel ve profesyonel öz-yansımayı geliştirir,
- » Sanat sosyal hizmet bilgisinin ikilemlerini aşar ve sosyal bağlamda sosyal hizmette beden-zihin-ruh bağlantısı için entegre bir model sağlar.

Sosyal hizmette tıpkı sanatın kullanımında olduğu gibi yaratıcı yazıyı kullanmanın da ters etkileri ve potansiyel riskleri vardır.

Bu potansiyel riskler, sosyal hizmet uzmanlarının sanat ve yaratıcı yazma alanında yeterli donanıma sahip olmamasından kaynaklanabilmektedir.

Ayrıca günümüzde insanlar ve içinde bulunulan koşullar basit formüller ve uygulamalarla temsil edilemeyecek kadar değişkendir.

Benzersiz, zor ve zorlayıcı koşullarda ortaya çıkan karmaşık problemlerin anlaşılabilirliği ve çözülmesinde sosyal hizmet uzmanlarının yaratıcı olması önemlidir.

Bu nedenler, sosyal hizmet eğitiminde sanata ve yaratıcı yazmaya yönelik eğitimlerin ve derslerin varlığının önemine işaret etmektedir (**Jackson ve Burgess, 2005, s. 3**).

Yurtdışına baktığımızda sosyal hizmet eğitiminde yaratıcı yazmanın kullanımına ilişkin en önemli eğitim programının seçkin ‘*Yazarlar Atölyeleri*’ ile ünlü Iowa Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde verilen “**Sosyal Hizmet Uzmanları için Yaratıcı Yazma**” isimli program olduğu görülmektedir (**Connolly Baker ve Mazza, 2004, s. 144**).

Bunlara ek olarak yaratıcı yazmanın sosyal hizmet öğrencileri üzerinde uygulandığı akademik çalışmalar da bulunmaktadır.

Örneğin Avustralya Üniversitesi’nde sosyal hizmet eğitiminde empati kavramının araştırılması için yapılan bir çalışmada yaratıcı yazma uygulaması yapılmış ve Japon edebiyatına özgü üç dizelik kısa bir şiir türü olan Haiku (*Türkçe adı ile eğlenceli mısra*) kullanılmıştır.

Çalışma sonucunda sosyal hizmet öğrencilerinde empati geliştirilmesinde sosyal hizmet eğitimi içerisinde yaratıcı yazma kullanımının etkili olduğu sonucuna varılmıştır (**Gair, 2012, ss. 74-80; Wikipedia, 2020**).

Türkiye’de yaratıcı yazma yönelik eğitimler bulunsa da Iowa Üniversitesi örneğindeki gibi yalnızca sosyal hizmet uzmanlarına yönelik bir eğitim programına rastlanılmamıştır.

Sosyal hizmet eğitiminde ise üniversitelerin müfredatlarında sanat, müzik, resim, drama ve yaratıcı drama gibi dersler yer alsa da yalnızca yaratıcı yazmaya ilişkin bir ders bulunmadığı görülmüştür.

Sonuç

Yaratıcı yazma, kolayca öğrenilebilen, diğer sanat türlerine göre daha masrafsız ve sadece kâğıt ve kalemin bile yettiği bir sanat dalı olup bireylerin yaşadıkları deneyimlere yönelik duygu ve düşüncelerinin aktarılmasını sağlayan etkili bir yoldur.

Yaratıcı yazmanın kullanımı sosyal hizmetin amaç ve hedefleriyle oldukça örtüşse de uygulamada örneklerine çok fazla rastlanılmamıştır. Var olan örnekler de genellikle şiir türünde gerçekleştirilmiştir.

Ülkemizde ise yaratıcı yazma ile ilgili bir uygulama bulunmamaktadır.

Yaratıcı yazmanın sosyal hizmette kullanımının az olması özellikle sosyal hizmet eğitiminde yaratıcı yazma derslerinin varlığının gerekliliğini göstermektedir.

Yurtdışında yaratıcı yazma ile ilgili üniversite bünyesinde bir program bulunurken ülkemizde maalesef böyle bir uygulama mevcut değildir.

Ayrıca üniversitelerin müfredatlarında sanat ve yaratıcı drama gibi dersler bulunsa da yaratıcı yazma dersi yer almamaktadır.

Ülkemizde sosyal hizmet uygulamalarında yaratıcı yazmanın kullanılabilmesi için sosyal hizmet uzmanlarının eğitimlerinde bu dersi alması gerektiğinden yaratıcı yazma dersleri sosyal hizmet müfredatlarında muhakkak yer almalıdır.

Kaynaklar

Abasıyanık, S.F. (2006). Seçme Hikâyeler. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Akkaya, N. (2011). İlköğretim 6.Sınıf Türkçe Dersinde Yaratıcı Yazma Yaklaşımının Türkçe Dersine Yönelik Tutuma Etkisi. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 30, ss. 311-319.

Biçer, H. (2017). Ünlü Türk ve Yabancı Yazarlar Hakkında İlginç Bilgiler. <https://paratic.com/yazarlar-hakkinda-iliginc-bilgiler/> , Erişim Tarihi: 19.04.2020.

Bolton, G. (1999). The Therapeutic Potential of Creative Writing: Writing Myself. London: Jessica Kingsley Publishers.

Bolton, G. (2011). Write Yourself: Creative Writing and Personal Development. London: Jessica Kingsley Publishers.

Chan, Z. C. Y. (2003). Poetry Writing: A Therapeutic Means for a Social Work Doctoral Student in the Process of Study. Journal of Poetry Therapy, 16(1), ss. 5–17.

Connolly Baker, K., ve Mazza, N. (2004). The Healing Power of Writing: Applying The Expressive/Creative Component of Poetry Therapy. Journal of Poetry Therapy, 17(3), ss. 141–154.

Damianakis, T. (2007). Social Work's Dialogue with the Arts: Epistemological and Practice Intersections, *Family in Society*, 88(4), ss. 525-533.

Gair, S. (2012). Haiku as a Creative Writing Approach to Explore Empathy with Social Work Students: A Classroom-based Inquiry. *Journal of Poetry Therapy*, 25(2), ss. 69–82.

Gilzean, T. (2011). Communicating Chaos, Regaining Control: The Implications for Social Work of Writing about Self-injury. *Journal of Social Work Practice*, 25(1), ss. 31-46.

Harper, G. (2010). *On Creative Writing*. Bristol: Multilingual Matters.

Jackson, N. ve Burgess, H. (2005). Creativity in Social Works and Social Work Education, *Disciplinary Perspectives on Creativity in Higher Education*, https://www.creativeacademic.uk/uploads/1/3/5/4/13542890/creativity_in_social_work.pdf, Erişim Tarihi: 22.04.2020.

Kapar Kuvanç, E.B. (2008). Yarattıcı Yazma Tekniklerinin Öğrencilerin Türkçe Dersine İlişkin Tutumlarına ve Türkçe Dersindeki Başarılarına Etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Kaya, B. (2013). Yarattıcı Yazma Becerisinin Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Çalışmalardan Bir Derleme. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 1(2), ss. 89-101.

Malchiodi, C.A. (Ed.) (2003). *Handbook of Art Therapy*. NY: The Guilford Press.

Morley, D. (2007). *The Cambridge Introduction to Creative Writing*. New York: Cambridge University Press.

Pizarro, J. (2004). The Efficacy of Art and Writing Therapy: Increasing Positive Mental Health Outcomes and Participant Retention After Exposure to Traumatic Experience. *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association*, 21(1), ss. 5-12.

Susar Kırmızı, F. (2009). Türkçe Dersinde Yarattıcı Drama Yöntemine Dayalı Yarattıcı Yazma Çalışmalarının Yazmaya Yönelik Tutuma Etkisi. *Yarattıcı Drama Dergisi*, 4(7), ss. 51-68.

Temizkan, M. (2010). Türkçe Öğretiminde Yarattıcı Yazma Becerilerinin Geliştirilmesi, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, ss. 621-643.

Vaandrager, C. ve Pieterse, H. (2008). The Pen and The Couch: Possibilities for Creative Writing and Narrative Therapy in South Africa. *The Social Work Practitioner-Researcher*, 20, ss. 391-406.

TÜRKİYE BOZKIRLARI

Emrullah GÜNEY*

Dünyada ot formasyonlarının geniş alan kapladığı yerler vardır. Böyle alanlara farklı adlar verilmiştir.

Türkçede,

Türk illerinde Bozkır;

Karadeniz'in kuzeyinde Ukrayna'da Stepj;

Macaristan'da Puzsta,

Kanada'da Prairie; Arjantin'de Pampa gibi...

Çöl ile bozkır birçok yerde birbirine girmiştir.

Yağışlı bir ilkbahar çölü bozkırlaştırır.

Suriye çölünde bu durum gözlenebilir ve badiyede davar otlatan bedeviler verimli bir yıl geçirirler; kazançlı çıkarlar çünkü otlattıkları hayvanları kısa sürede kilolanır.

Bazı yıllar bunun tersi de olur.

Türk sınırları içinde kalan Ceylanpınar bozkırları yağışsız geçen bir ilkbaharın ardından çölümsü bir görünüme bürünür.

Eğer sulama yapılmıyorsa Ceylanpınar çevresi çölleşir.

Tozanaklar olağanlaşır.

Tuz Gölü ve çevresinde, Trakya'da Ergene havzasında da benzer durum görülebilir.

Bozkırın çölleşmesi süreci ülkemizde izlenebilmektedir.

Denizli doğusunda Acıgöl yöresinde ise dazkırışma dikkati çeker.

* **Prof. Dr., emrullahguney@gmail.com**

Bu, bozkırlaşma ile çölleşme arasında bir geçiş şeklidir. “ **Yarı kuraktan iyice kurak duruma kadar olan bir özellik gösteren ve güvenilemeyecek kısa devreli yağışları alabilen, yağış tutarı 250 mm’yi geçmeyen bölgelerde cılız ve seyrek bitkiler yer tutabilmiştir.**

Son derece kseromorf olan bu bitkiler, aralarında metrelerce açıklık bırakacak şekilde seyrekler.

Toprağın üstündeki bölümleri pek küçük olduğu halde, derine işlemiş ve çok sayıda kökleri vardır.

İşte böyle yerlere yarı çöl de denilmektedir.

Buralardaki başlıca bitki büyüme şekli bodur çalılar, yarı çalılar, sert otlar ve etlimsi bitkilerdir “ (İzбірak 1976.269).

Anadolu’da yüksek iç bölge bozkırları dikkati çeker.

Ortalama yükseltisi 800-1000 metre arasında değişen İç Anadolu Bölgesi’ne, Bölgeyi çevreleyen dağlardan girince bitki örtüsünün çok çabuk değiştiği görülür.

Artık burada geniş dağ ormanları ve yemyeşil makiler yerine otluk, dikenlik, seyrek çalılıklar yer tutar.

Bitki örtüsü tekdüzedir.

Dağlar ancak alçak ve cılız çalılıklarla örtülü ya da dağ bozkırları halinde çıplak, otluk, dikenlik yerlerdir.

Toponimide çok sayıda Bozdağ adlı yüksek relief formları dikkati çeker.

Arazinin ufantı, kırıntı, döküntü özdekle örtülü ya da çıplak oluşu, burada kapalı ve toplu bir bitki örtüsüne yer bırakmamıştır.

Kumlu yerlerde bile arazi çıplaktır.

Akarsuların çoğu sıcaklar bastırınca kurur.

Ya da geniş vadi tabanında cılız bir su olarak akar.

Birçok çay bir göle ulaşmadan kumların arasında sızar,kalır.

Buradaki sığ göllerin suları tuzlu, çevre toprakları çoraktır.

Egemen (başat-dominant) bitki örtüsü step (*bozkır*) tir.

Stebin kurakçıl (*kserofil*) özelliği, yıllık nemliliğin (yağışın) azalması oranında artar.

Bu,iç yüksek bölgenin batı kenarındaki Eskişehir yöresinde (*yıllık yağış 374 mm*) vejetasyon yer yer oldukça zengin ve dağlık yerlerdeki vadi yamaçları ile vadiler boyunda toplu çalılıklar, hatta ağaçlıklar vardır.

Fakat Konya yöresinde (*yıllık yağış 324 mm*) yazın iyice kurumuş, kavrulmuş ve ancak yer yer Eryngiumların (*boğadikeni*) egemen olduğu bir bozkır görülür.

Türkiye arazisinin % 50 kadarı bozkır özelliği göstermektedir.

Doğal bozkırlar yanında antropojen (**insandan kaynaklanan, beşeri tesirle**) bozkırlar da oldukça geniştir.

Bozkırlarımız çok sayıda bitki türünün biraraya gelmesinden oluşmaktadır.

Ülkemiz bozkırları, çok sayıda ender ve endemik bitki türünü barındırmaktadır.

Toprak yapısına ve iklim özelliklerine göre Türkiye'nin pek çok yerinde değişik bozkır türü gözlenmektedir.

Bu da bölgedeki diğer canlı türlerinin kompozisyonunu doğrudan etkilemektedir.

Demeli, bitkiler herşeyin başlangıç noktasını oluşturmaktadır.

Biyolojik çeşitlilik açısından bozkırlarımız nasıl bir görünüm sunmaktadır? Ankara çevresinin florası bu konuda fikir vericidir.

Botanik Profesörü Dr Kurt Krause'nin 1934 yılında yazdığı ve Dr Hikmet Ahmet (**Birand**) 'in çevirdiği Zur Flora von Ankara adlı çalışmada, Orta Anadolu'nun bu kuzey yörelerinin bozkır formasyonu irdelenmiştir." Kurak ve meyvadlı gıdaiyece bilhassa azotca fakir olan kumlu, çakıllı ve taşlı topraklar hele iklimin çok kuraklığı, step nebatlarında büyük intibaklar husule getirmiştir, ki bütün bunlar her şeyden evvel su zayıatının azalmasını intaç ederler.

Bu halin karakteristik vasıfları, mesela yünlü ve keçe gibi tüylü olmak, dikenli, az yapraklı olmak müteaddit misallerde görülebilir.

Step nebatlarının birçokları kezalik züyutu tayyare de ifraz ederler. Bilhassa şefeviyeler, ta uzaktan keskin kokuları ile seçilebilir.

Keza Orta Anadolu nebatlarının bazılarında yumrular bulunması da muhitin yaşayış şartları ile alakadardır.

Soğanlı nebatlar, bilhassa ilkbaharda Ankara civarında pek çok bulunan Crocus, Ornithogalum ve Muscari nevileridir.

Ankara civarında yumrular husule getiren Geranium tuberosum, Lathyrus tuberosus, Euphorbia condylocarpa, Valeriana tuberosa, Scorzonera villosa gibileridir ki, bu nebatlar başka yerlerde umumiyetle yumru yapmazlar.

Haşişi olanlar arasında müteaddit senelikler daha çoktur. Senelik olanlar oldukça azdır.

Step floru her zaman mütecanis değildir.

Toprağın vasfı, rutubet, mevkiin vaziyet ve meyli ekseriya büyük farklar meydana getirir.

Müsait şartlar altında stebin en zengin zamanlarında, yani mayıs ve haziran iptidalarında bazı yerler bir çiçek bağçesi manzarasını arz ederken başka yerlerde ancak birkaç tane cılız çelimsiz nebata tesadüf olunur ki, bunlar da buldukları yerin gayri müsait olduğunu açıkça tebarüz ettirirler " (**Krause 1934. 8**).

1930'lu yıllarda bozkırın ortasında, Türk rönesansının hümanizma anıtları gibi kurulan Yüksek Ziraat Enstitüsünde çalışma olanağı bulmuş Alman bilim adamları, Anadolu'nun doğal bitki varlığını inceledikçe hayranlıklarını gizleyememişler; eserlerinde bu duygularını açığa vurmuşlardır.

Bozkır, kendisine ilgisiz kalana sır vermemiş; fakat, ilgiyle üzerine eğilene bütün gizemini açıklamıştır.

Krause'nin yazdığı Almanca metni, bir Anadolu bilgisi, büyük botanikçimiz Hikmet Ahmet Birand, çevirirken güzel Türkçemize, coşkuyla bezenmiş bir anlatımı yeğlemekten kendini alamamıştır.

“Ankara civarında vegetasyon devresi iklim şartlarına bağlı olarak çok çabuk geçer, ilkbaharın ve şubat aylarında hiç olmazsa geceleri o kadar çok soğukturki hiçbir nebatın yetişmesine imkan yoktur.

Fakat daha ilkbahar yağmurları başlar başlamaz, martta ilk çiçekler görünür. Bunlar da en ziyade soğanlı nebatlardır.

Bunların arasında en çok Crocus neveleri bilhassa Crocus ancyrensis vardır, bunlara Ornithogalum ve Gagea, Muscari cinslerinin muhtelif neveleri de karışktır. Sıcaklığın artmasıyla vegetasyon da büyük terakki gösterir.

Mayısta hemen bütün bozkır çiçek içindedir, mayıs nihayetine ve haziran iptidasına doğru en güzel devresini bulur ki, bu zamanda step, sanki bir çiçek bahçesinde geziyormuş gibidir.

Ankara'nın dibindeki Dikmen yamaçları ve şehir civarındaki diğer tepelere sanki renklerinin güzellikleri birbirleriyle yarış yapan çiçeklerle bezenmiştir.

Maatteessüf bu güzel manzara çok sürmez.

Daha temmuzda kuraklık kendini his ettirir.

Ağustosta step kurumağa başlar ve eylülde kupkuru ve bomboz yanmış nebatlar arasında ancak bir iki tane çiçek açan neve tesadüf olunur.

Bunlar da Umbellifereler ve Echinophora cinsinden, Echinophora anatolica, E. Sibthorpianae ve Eryngium campestre'dir.

Eğer bunlardan maada bozsarı stepde yeşil gümecikler görülürse, emin olmalıdır ki, bunlar Alhagi camelorum, devedikenidir.

Bu nebatın sert ve dikenli sürgünü en büyük kuraklığa da mütehammildir.”
(Krause 1934. 12)

Konya Kapalı Havzası da Türkiye bozkırlarının özelliklerini yansıtan bir havzadır.

Burada, toplam alanı yüzbinlerce hektarı bulan 7 önemli bitki alanı bulunmaktadır.

Bozkır, çok sayıdaki bitki türünün biraraya gelmesiyle oluşmaktadır.

Türkiye bozkırları , korunması gereken doğal miras olarak gerekli ve güzeldirler.

Ot formasyonu birçok hayvana da habitat olarak yaşama ortamı sunmaktadır.

Bomboş ve işlevsiz gibi görünen, ot örtüsü cılız, zayıf bozkırlar bile kuşlar, sürüngenler, memeliler için yaşam alanlarıdır.

Bozkırlardaki hayvan türleri de büyük çeşitlilik göstermektedir.

Örneğin, haritalarda Tuz Çölü olarak gösterilen Orta Anadolu bozkırlarında, tuzlu ortamlara uyum sağlamış börtü böcek yaşamaktadır.

Ayrıca,

Alaca sansar,

Kurt,

tilki,

yaban koyunu,

araptavşanı,

alaca sansar,

Anadolu avurtlağı,

kayauyuru

başlıca bozkır memelileridir. Tuz Gölü çevresinde, Konya-Cihanbeyli düzlüklerinde yaban yaşamı pek renkli, varsıldır.

Bozkır, sanıldığı gibi yoksul sayılmaz.

Ornitolojik araştırmalar açısından bozkır sayısız güzellikler, gizemli özellikler sunar. Öyle kuşlar vardır ki, soyları tükenmiş sanılır.

Oysa, bunlar bozkırın ayak değmemiş; el çatmamış yerlerinde yaşamaktadırlar.

Batılı ornitologlar, bazı kuşların artık yaşamadığını ileri sürmüşler ve bu düşüncelerini yapıtlarında işlemişlerdir.

Ülkemizde soyu, yıllar önce tükendi sanılan mezeldek de bir bozkır kuşu olarak Tuz Gölü çevresindeki çölümsü bozkırlarda yaşamaktadır.

Bozkır ekosistemi içinde sulak alanların kendine özgü bir yeri vardır. Sulak alanlar da kuşlar için yaşamsal önem taşır.

Toy, kızılşahin, çil keklük, mezeldek, şah kartal, çayır delicesi, çorak toygarı bozkıra bağımlı kanatlı hayvanlardır.

Sulak alanlarda flamingo, dik kuyruk, yaz ördeği, büyük cılıbıt gibi birçok tür yuva kurmakta, yumurtlamakta, kuluçkaya yatmakta, bala çıkarmakta ve soyunu sürdürmektedir.

Rusya ve Ukrayna'dan sonra Avrasya'nın en geniş bozkırları Türkiye'de bulunmaktadır.

Bozkırlarımız birçok sürüngen ve böcek için de yurt, yuva olarak önem taşımaktadır.

Türkiye bozkırlarının karşı karşıya bulunduğu sorunları 4 kümede toplayabiliriz:

1- Yeni tarım alanlarının hızla büyümesi..Nüfus artmakta, makinalaşmanın sağladığı olanaklarla bozkırın birçok bölümü ekeneklere kolayca dönüştürülebilmektedir.

2- Su kaynaklarının yanlış kullanımı,günübürlük siyasaların etkisiyle savurganca değerlendirilmesi..Sazlık, kamışlık, bataklık gibi yerlere düşmanca yaklaşım, bozkırın

doğal dengelerini altüst etmektedir.

3- Aşırı otlatma..Mera olarak kullanılan bozkırlar aşırı otlatmanın baskısı altındadır. Aşırı otlatma erozyona ivme kazandırmakta; bitek üst toprak aşındırılıp taşınmaktadır.

4- Tarımda ilaç ve kimyasal gübre kullanımının ekolojik dengeyi bozması..Gelişmiş endüstri ülkelerinin çokuluslu dev firmaları,deneme alanı olarak,Anadolu bozkırlarını kullanmıştır.

Özellikle 1950 sonrasında başlayan ABD bağımlılığı bozkırlarımıza büyük zararlar vermiş; tarımda verimi artırmak amacıyla bilinçsizce ilaç-zehir tüketilmiş ; sonuçta bozkır faunası bir daha eski durumuna dönemeyecek ölçüde hırpalanmış, örselenmiş, zedelenmiş ve birçok yerde de ortadan kalkmıştır.

Su kaynaklarının yanlış yönetilmesi, bozkırların doğal yapısını altüst eden konulardan biridir. Beş yıllık ölçeklerle hazırlanıp, sonra da günübirliğe indirgenen sulama ve tarım siyasetleri da doğal dengeleri altüst etmektedir.

Yarı tuzlu ve tarıma elverişsiz bozkırları tarıma kazandırmak adına ülkemizde çok pahalı sulama çalışmaları yapılmaktadır. Sonuçta, hem tarıma açılan bozkırlar, hem de suyu azalan sulak alanlar zarar görmektedir.

Ulusal servetin her türlü harcandıktan sonra, yalnızca düşük verimli ve birkaç yıllık ömrü olan tarım alanları elde edilmektedir (**Eken 1998. 78-80**).” **Kurak bölgelerde sulama iki yanı keskin bir kılıca benzer ve iyi kullanmasını bilmeyenin kendisini de keser** “ sözü Birand’a aittir (1957).

Ülkemizin birçok kurak bölgesinde sürdürülen kısa vadeli sulama politikaları, hem doğa koruma hem de tarım kesimi açısından birçok istenilmeyen, beklenilmeyen sonuçlara yol açmaktadır.

Türkiye bozkırları, tahılın anayurdu; halkımızın ekmek teknesidir. Tarım buralarda doğmuş; yabancı hayvanlar buralarda evcilleştirilmiştir.

Onları korumak ve bozulmalarını önlemek bir yurttaşlık gereği; yurtseverlik ödevidir.

Literatür

A R Çetik .1973. Vejetasyon Bilimi. Ülkemiz Matbaası. Ankara

G Eken. 1998. Ekmeğin Anayurdu. Atlas.Çevre Özel Sayısı. Kasım.78-80 ss.İstanbul

R İzbirak. 1976.Bitki Coğrafyası. AÜ.DTCF.yay. 266. Ankara

K Krause. 1934. Ankara Floru (çev.Hikmet Ahmet).Yüksek Ziraat Enstitüsü yay.Ankara

N Yakartan- E Bilge. 1979. Genel Botanik.İst Ün yay.2668-Fen Fak.yay.150.İstanbul

